

3

Integrale ambitie

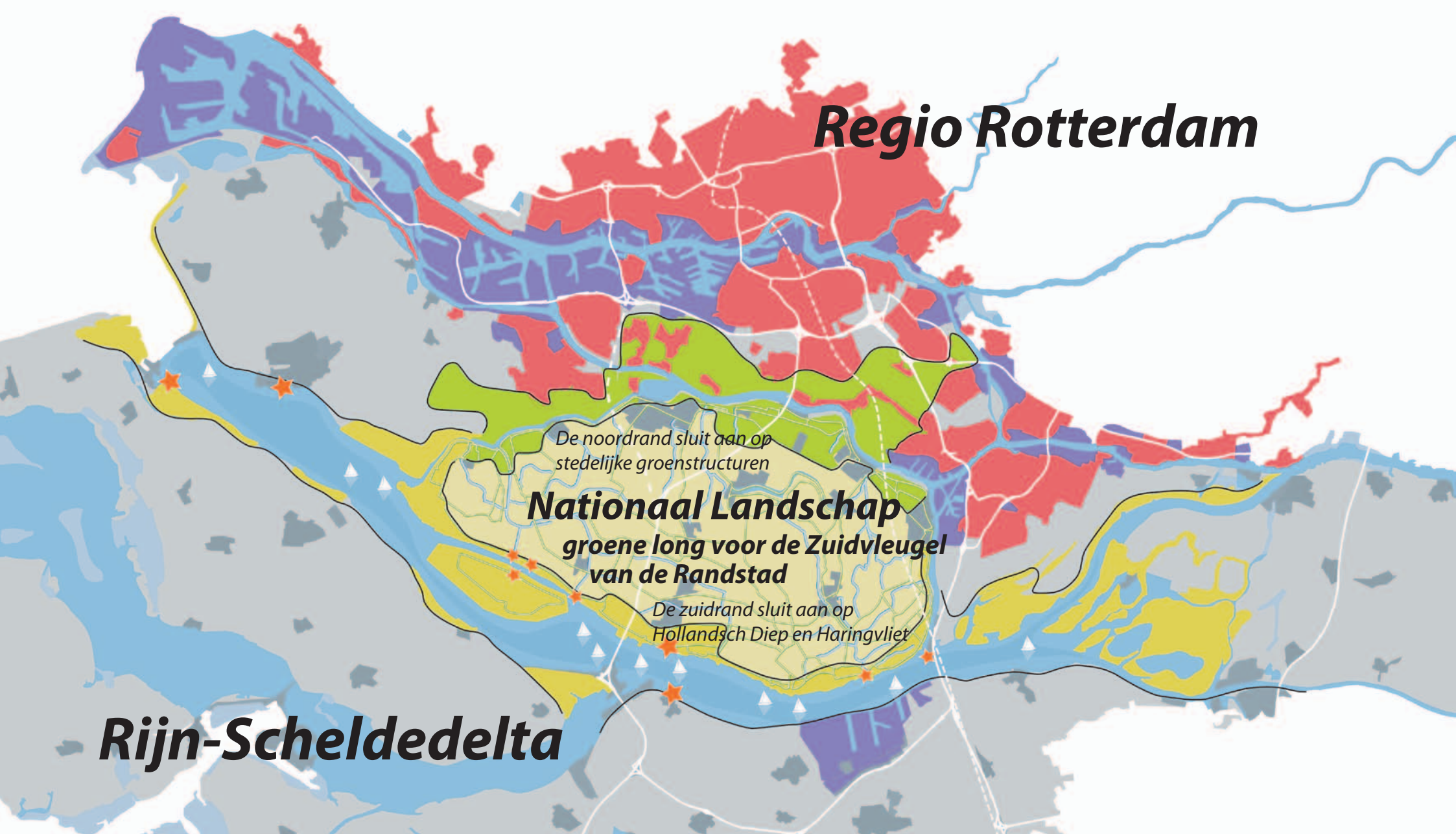
Agenda voor de toekomst

De ambitie van de regio voor de ruimtelijke ontwikkeling van de Hoeksche Waard is samengevat in acht punten. Deze punten zijn vastgelegd in de Ruimtelijke Agenda, die op 27 november 2007 is vastgesteld door de Commissie Hoeksche Waard. Het zijn de elementaire bouwstenen voor het Ruimtelijk Plan en het Uitvoeringsprogramma van de Structuurvisie.

Eerder al heeft de regio een Bestuurlijke Manifest vastgesteld, waarin zeven kwaliteitskaders zijn benoemd. Onderdeel van het Bestuurlijk Manifest was een 'kwaliteitszonering', waarin

de kernkwaliteiten van het Nationaal Landschap zijn geconcretiseerd. Die kwaliteitszonering bestaat uit een landschappelijke basislaag en een aantal functionele gebiedsprofielen.

Dit hoofdstuk begint met een visie op de positie van de Hoeksche Waard in het grotere geheel. De Hoeksche Waard staat immers niet op zichzelf, maar maakt deel uit van het stedelijk netwerk van de Zuidvleugel en van het landschappelijk systeem van de Rijn-Scheldedelta.

The map illustrates the Randstad region, with urban areas in red, green spaces in green, and water bodies in blue. The Hoeksche Waard is highlighted in yellow, situated between the city of Rotterdam and the Rijn-Scheldedelta. Orange stars mark specific locations within the Hoeksche Waard, and white triangles indicate points along the waterways. The text 'Regio Rotterdam' is in the top right, 'Rijn-Scheldedelta' in the bottom left, and 'Nationaal Landschap' is centered over the yellow area. Descriptive text about the north and south borders of the Hoeksche Waard is also present.

Regio Rotterdam

De noordrand sluit aan op
stedelijke groenstructuren

Nationaal Landschap
groene long voor de Zuidvleugel
van de Randstad

De zuidrand sluit aan op
Hollandsch Diep en Haringvliet

Rijn-Scheldedelta

3.1 Regionale positionering

Nationaal Landschap

De Hoeksche Waard is een van de 20 Nationale Landschappen van Nederland. Het is een uniek agrarisch polderlandschap. Als representant van de bedijkingsgeschiedenis van Nederland is het landschap ook op internationale schaal bijzonder. Waar elders in West-Nederland door de verstedelijking veel van het oorspronkelijke landschap is verdwenen, is dat hier nog gaaf aanwezig.

Ligging in de delta

De landschappelijke identiteit van de Hoeksche Waard wordt sterk bepaald door de ligging in het deltagebied van de grote rivieren. Al het land is gewonnen op het water. Het patroon van opwas- en aanwasolders is de resultante van een eeuwenlange bedijkingsgeschiedenis. Dat heeft een uniek cultuurlandschap opgeleverd. Het eilandkarakter zorgt niet alleen voor ruimtelijke, maar ook voor maatschappelijke samenhang. Sociale verbanden zijn nog sterk en de mensen zijn trots op hun streek. De rivieren hebben vruchtbare kleigronden afgezet: de Hoeksche Waard is daardoor van oudsher een sterk landbouwgebied en nog steeds is de landbouw een belangrijke drager van het landschap. De landbouwsector is volop in ontwikkeling en de Hoeksche Waard is een internationaal pilotgebied voor 'agrobiodiversiteit'. De ligging aan de rivieren biedt ook goede potenties voor toerisme en watersport en voor natuurontwikkeling. Toerisme en watersport zijn economische groeisectoren die goed passen bij een Nationaal Landschap. De aanwezige getijdenwerking en zoet-zoutgradiënten vormen de basis voor internationaal waardevolle 'deltanatuur'. Tiengemeten en het Spuimondgebied

zijn robuuste ecologische schakels tussen de Biesbosch en de Voordelta. Tegelijkertijd brengt de ligging in de delta specifieke opgaven met zich mee voor het waterbeheer: blijvende inspanningen voor de veiligheid en zorgvuldig omgaan met aanwezige zoetwatervoorraden.

Ligging in stedelijk netwerk

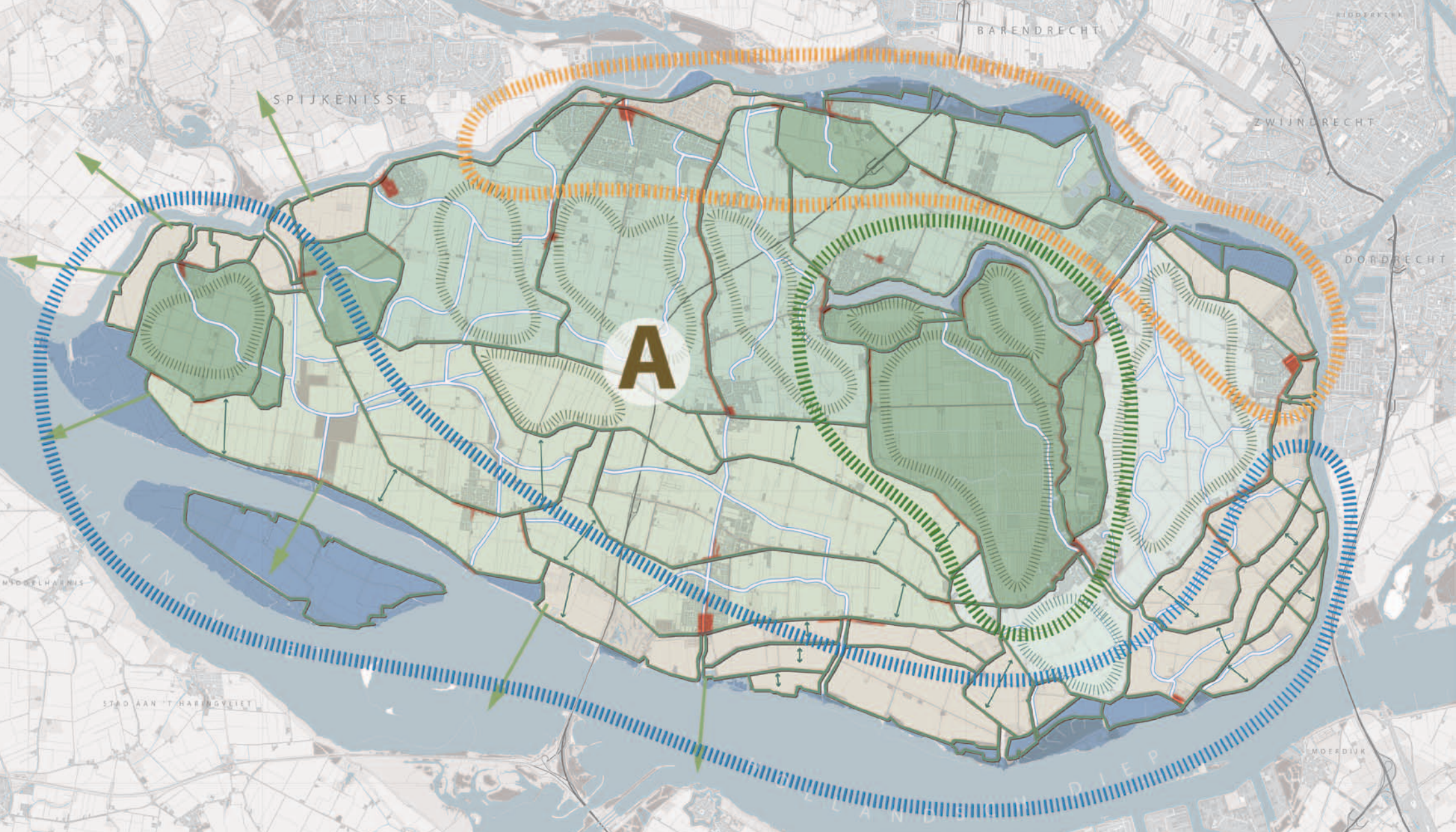
De Hoeksche Waard ligt ingeklemd tussen de stedelijke netwerken van de Deltametropool, Brabantstad en de Vlaamse Ruit en grenst direct aan de Rotterdamse Regio en de Drechtsteden. Haaks op de oost-westrichting van de grote rivieren wordt de regio doorsneden door noord-zuidlopende bovenregionale infrastructuur: A 29 en HSL. De A16 ten oosten van de Hoeksche Waard is nu de belangrijkste snelwegverbinding tussen Rotterdam en Antwerpen. Met de aanleg van de A4-Brabant tussen Bergen-op-Zoom en Dinteloord en de eventuele toekomstige A4-Zuid zal de betekenis van de A29 toenemen. De strategische ligging biedt in principe goede economische potenties. Handel en distributie zijn belangrijke sectoren voor de regionale economie. Door het eilandkarakter en de beperkte externe ontsluiting is de verstedelijking in de Hoeksche Waard tot nu toe beperkt gebleven. Er is wel een duidelijke wisselwerking met de omliggende stedelijke gebieden: een groot deel van de beroepsbevolking van de Hoeksche Waard werkt in Rotterdam of de Drechtsteden. Ook voor voorzieningen als ziekenhuizen of hoger onderwijs is de regio afhankelijk van haar omgeving. Juist door de beperkte verstedelijking is de Hoeksche Waard een belangrijke 'groene long' voor de omliggende stedelijke gebieden én een aantrekkelijk woongebied. Mede daarom is de Hoeksche Waard ook aangewezen als Nationaal Landschap en opgenomen in de Structuurvisie Randstad 2040.

Visiekaart uit de Structuurvisie Randstad 2040 van het Rijk. De Hoeksche Waard is als Nationaal Landschap onderdeel van het stedelijk netwerk van de Randstad.

In de Structuurvisie voor de Snelwegomgeving 'Zicht op Mooi Nederland' is het uitzicht vanaf de A29 op de Hoeksche Waard aangewezen als een van de negen nationale snelwegpanorama's (nummer 7 op de kaart).

Kwaliteitszonering

- A** Agrarisch landschap
- ||||| Noordrand
- ||||| Het Oude Land

||||| Zuidrand aan de Delta

De 'integratiekaart' van de landschappelijke kernkwaliteiten is gebruikt als onderlegger voor de gebiedsprofielen en maakt onderdeel uit van de kwaliteitszonering. Voor de legenda zie pagina 22.

3.2 Kwaliteitszonering

Ruimtelijke ontwikkelingen in de Hoeksche Waard moeten passen binnen de nagestreefde kwaliteiten van het Nationaal Landschap. In de vorm van een 'kwaliteitszonering' is een concretisering gemaakt van de algemeen geformuleerd kernkwaliteiten uit de Nota Ruimte. De kwaliteitszonering bestaat uit twee lagen:

1. Landschappelijke basis, bestaande uit de poldertypologie, het krek- en dijkenpatroon, de open ruimten en zichtlijnen en de cultuurhistorisch waardevolle dorpskernen en dijklinten. Dit is de onderste, relatief laagdynamische grondlaag in de ruimtelijke ordening. De landschappelijke basis is beschreven in paragraaf 2.5 en weergegeven op de 'integratiekaart'.
2. Gebiedsprofielen, namelijk Agrarisch Landschap, Noordrand, het Oude Land en Zuidrand aan de Delta. In de onderscheiden gebieden zijn verschillende ruimtelijke opgaven aan de orde, die op een specifieke manier ingepast moeten worden in het landschap en bij kunnen dragen aan de versterking van de kernkwaliteiten. Met de gebiedsprofielen wordt inhoud gegeven aan het ontwikkelingsgerichte aspect van het Nationaal Landschap. Het betreft de bovenste, relatief hoogdynamische gebruikslaag in de ruimtelijke ordening. De gebieden zijn niet precies begrensd, daar zijn nadere afwegingen en uitwerkingen voor nodig. Het agrarisch landschap is feitelijk alom tegenwoordig, in de andere drie gebieden liggen bijzondere accenten binnen of naast de agrarisch functie: toerisme en waterport in de Zuidrand aan de Delta, stedelijke functies in de Noordrand en natuur en extensieve recreatie in het Oude Land.

Sfeerbeelden van de vier kwaliteitszones uit de Nota Balans en Ambities.

Kwaliteitskaders

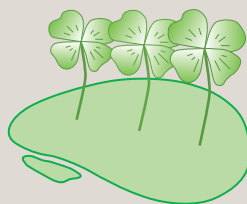
De kwaliteitszoningering is gebaseerd op de resultaten van fase 1, zoals vastgelegd in de Nota Balans en Ambities. Als afsluiting van deze fase is door de CHW een 'bestuurlijk manifest' vastgesteld, waarin 7 'kwaliteitskaders' zijn benoemd. Deze kwaliteitskaders hebben als richtinggevend kader gediend voor de afwegingen en uitwerkingen in de verdere planontwikkeling voor de Structuurvisie. De kwaliteitskaders zijn deels een herbevestiging van reeds eerder ingenomen standpunten, deels een aanscherping en aanvulling op basis van de resultaten van de inventarisatiefase. De kwaliteitskaders vormen ijkpunten voor de uitwerking en de toetsing van ruimtelijke plannen.

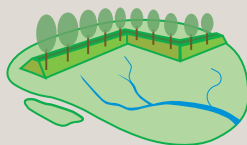
1. De Hoeksche Waard is één en ondeelbaar.

2. De regio kiest voor duurzame ontwikkeling.

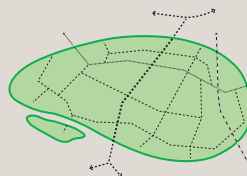
3. Uitgangspunt is de versterking van de leefbaarheid, de economische vitaliteit en de ruimtelijke kwaliteit van de regio.

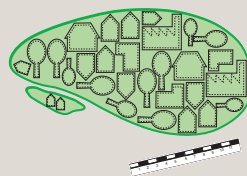
4. De kernkwaliteiten van het Nationaal Landschap zijn leidend voor de ruimtelijke ontwikkeling.

5. Er wordt primair gebouwd voor de eigen woon- en werkbehoefte van de regio, maar een bovenregionale opgave wordt niet uitgesloten als die bijdraagt aan de kwaliteit van het Nationaal Landschap.

6. Goede infrastructuur is een voorwaarde voor de ruimtelijke ontwikkeling.

7. Maatwerk is nodig bij de inpassing van nieuwe ontwikkelingen, daarvoor is de opgestelde kwaliteitszoningering leidend.

Sectoren in transitie

Duurzaamheid is een belangrijk thema voor de Structuurvisie. Vele maatschappelijke ontwikkelingen hebben hier een raakvlak mee. Door het Ministerie van LNV worden de volgende trends gesignaleerd (Rapport de Corazone, Drift/LNV, 2008).

Experimenten in de landbouw kondigen hele clusters aan rond nieuwe eiwitproductie, bio-economie, waterwinning, afvalverwerking en biodiversiteit. Een deel van de landbouw zal dus niet over schaalvergroting gaan – niet over méér dus, maar over anders. De energiesector voorziet een omkeer van waarden: er komen decennia waarin vele energievormen naast elkaar bestaan en ieder energie kan genereren en toeleveren aan het net. De bouw lijkt zich voor te nemen, als reactie op haar vertrouwenscrisis, te helpen maatschappelijke issues op te lossen. Water moet de klimaatverandering en de vervuiling de baas worden. Zorg moet linksom of rechtsom aan een toenemende vraag voldoen. Lucht moet op last van de EU en de WHO schonen. Natuur moet de teruglopende biodiversiteit keren. Grondstofstromen lijken andere routes door de economie te nemen en in hoge mate herwinbaar te gaan worden. En de economie als geheel houdt rekening met een langdurige periode van om en nabij de nul-groei. Met grote zorg wordt gelet op wat verkeer & transport zal doen: meer van hetzelfde of juist anders?

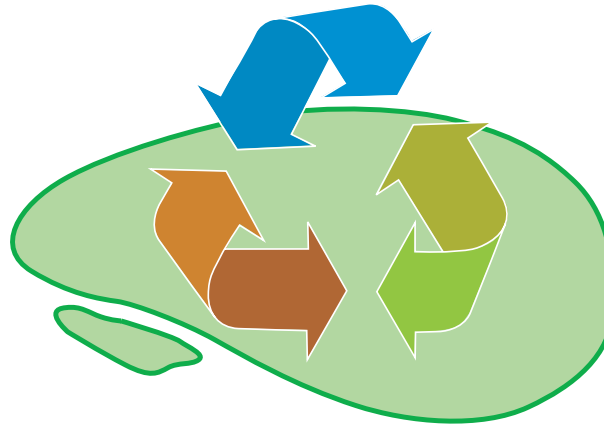
3.3 Duurzame ontwikkeling

Duurzame ontwikkeling is het uitgangspunt als het gaat om de toekomst van de Hoeksche Waard in de tijdsperiode tot 2030. Daarbij geldt dat de Hoeksche Waard moet kunnen voorzien in de behoeften van de huidige Hoekschewaarders maar tegelijkertijd de ontwikkelingen niet tekort mogen doen aan de mogelijkheid voor de toekomstige generaties om in hun behoeften te voorzien.

Voor de ruimtelijke ontwikkeling van de Hoeksche Waard zijn de volgende duurzaamheidsprincipes gedefinieerd:

1. Uitgangspunt is een evenwichtige balans in de ontwikkeling van de verschillende maatschappelijke domeinen (sociaal-cultureel domein, economie, ecologie) door regie op de uitvoering en een integraal uitvoeringsprogramma.
2. Respect voor de draagkracht van de aarde en al wat leeft wordt bevorderd door het streven naar het zoveel mogelijk:
 - sluitend maken van kringlopen, zodat zo min mogelijk afval maar grondstoffen worden geproduceerd;
 - gebruik maken van aanwezige natuurlijke energiebronnen, indien het economisch rendabel is en geen afbreuk doet aan de kernkwaliteiten van het landschap,
 - vergroten van de biodiversiteit waardoor het adaptatievermogen ten aanzien van klimaatverandering wordt versterkt en diensten worden bewezen aan de landbouw.
3. Participatie van maatschappelijke organisaties en burgers in de verdere uitwerking en realisatie van het duurzaamheidsbeleid.

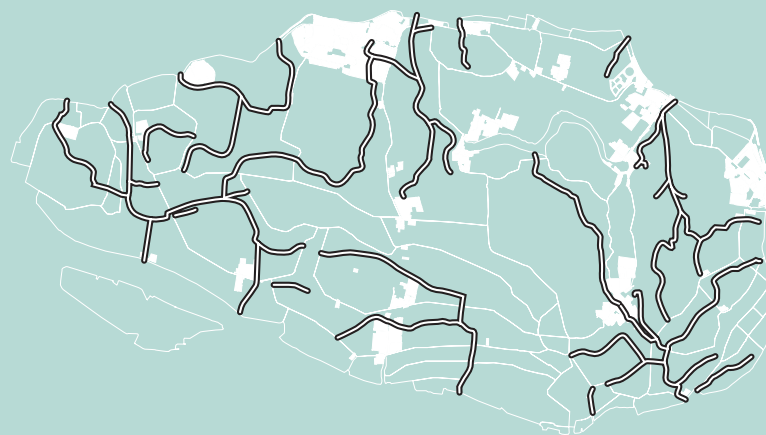
Onmiskenbaar staat er veel te gebeuren in de sectoren landbouw, bouw, voeding, energie, water, zorg, natuur en recreatie, die ook het aanzicht van de Hoeksche Waard gaan beïnvloeden (zie inzet). Het duurzaamheidsbeleid geeft de gewenste richting voor al deze ontwikkelingen aan. Duurzaamheid kan zowel betekenen dat het gaat over soberder, minder, hogere kwaliteit, consuminderen, maar het kan ook gaan over meer innovatie, meer processing en meer toegevoegde waarde. De praktijk zal moeten uitwijzen welke stroming in een bepaalde sector de meeste maatschappelijke waarde ontwikkelt.

3.4 Acht agendapunten

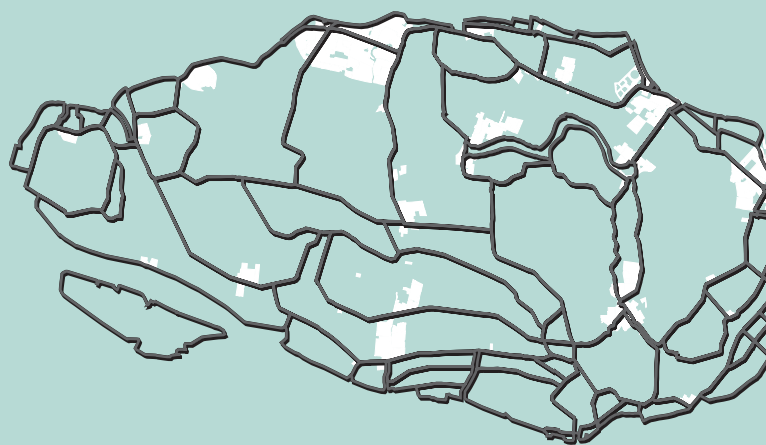
De Ruimtelijke Agenda is een uitwerking van het door de Commissie Hoeksche Waard vastgestelde Bestuurlijk Manifest. De Ruimtelijke Agenda geeft een eerste ruimtelijke vertaling van de vastgestelde 'kwaliteitskaders' uit het Bestuurlijk Manifest. De 'kwaliteitszonering' vormt de ruimtelijke onderlegger. Als samenvatting van de Ruimtelijke Agenda zijn hierna de acht agendapunten kort omschreven en voorzien van een indicatief ruimtelijke beeld en een sfeerfoto. In de hoofdstukken 4 en 5 worden de agendapunten verder afgewogen en uitgewerkt in beleidsdoelstellingen per sector en integrale plankaarten.

De agendapunten hebben betrekking op ruimtelijke keuzen (die in een kaartbeeld zijn weer te geven), waar de regio een belangrijke verantwoordelijkheid heeft. Ze gaan dus niet over lokale maatregelen, waar de gemeenten aan zet zijn, of over bovenregionale zaken, die primair door Rijk of Provincie geregeld moeten worden, maar ze hebben natuurlijk wel consequenties voor keuzen op gemeentelijk of bovenregionaal niveau. De thema's leefbaarheid, duurzaamheid, biodiversiteit en cultuurhistorie zijn niet als aparte agendapunten benoemd, omdat dit kwaliteitsaspecten zijn die bij bijna alle ruimtelijke plannen aan de orde zijn.

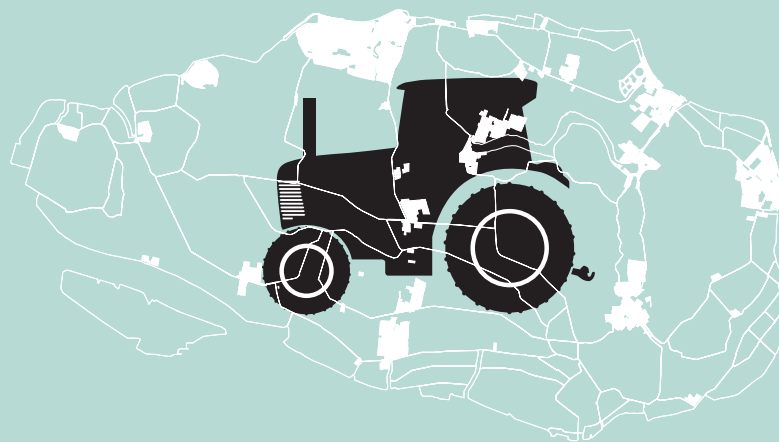
1. Robuuste krekken

De regio kiest voor een verdere uitbouw van het krekensysteem tot een robuuste landschappelijke structuur voor natuur, waterberging en recreatie, met behoud van de primaire functie voor de waterafvoer en wateraanvoer.

2. Groene dijken

De regio wil de dijken uitbouwen tot groene zones in het landschap, met extra ruimte voor recreatieve functies, verbrede landbouw, landelijk wonen (op beperkte schaal) en langzaam verkeer. Dit met behoud van de primaire functie voor de veiligheid.

3. Duurzame landbouw

De landbouw krijgt ruimte om zich verder te ontwikkelen in de richting van schaalvergroting en/of specialisatie, mits dit bijdraagt aan behoud of versterking van de kernkwaliteiten van het landschap.

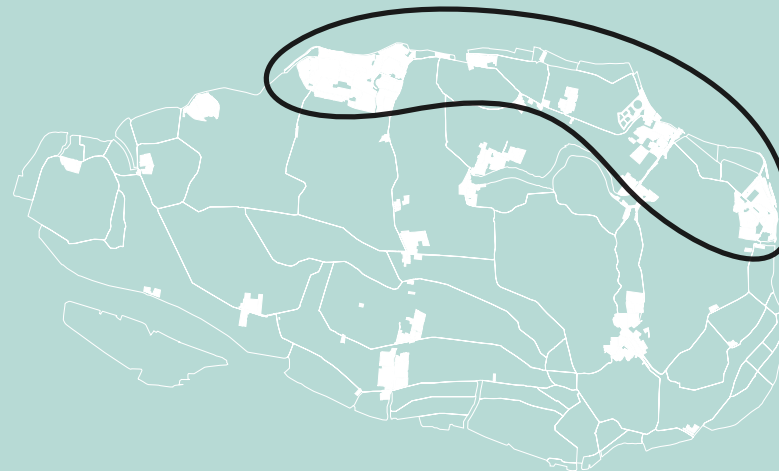
4. Dorpenland

De regio wil de leefbaarheid in de dorpen bevorderen en ruimte bieden voor ontwikkeling: de gemeenten mogen bouwen voor tenminste de eigen bevolkingsgroei met respect voor de kernkwaliteiten van het landschap.

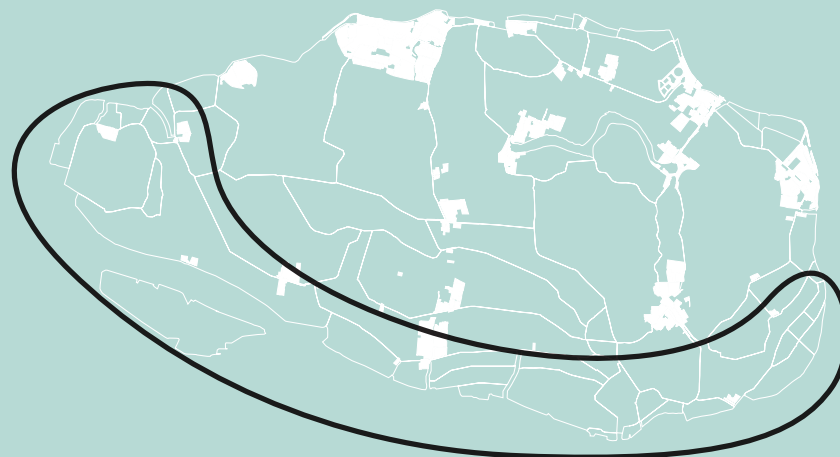
5. Vitale economie

De regio kiest voor concentratie van grotere regionale bedrijven op een nieuw regionaal bedrijventerrein in de noordrand en op stimulering van kleinschalige en gemengde bedrijvigheid op de bestaande lokale bedrijventerreinen bij de kernen.

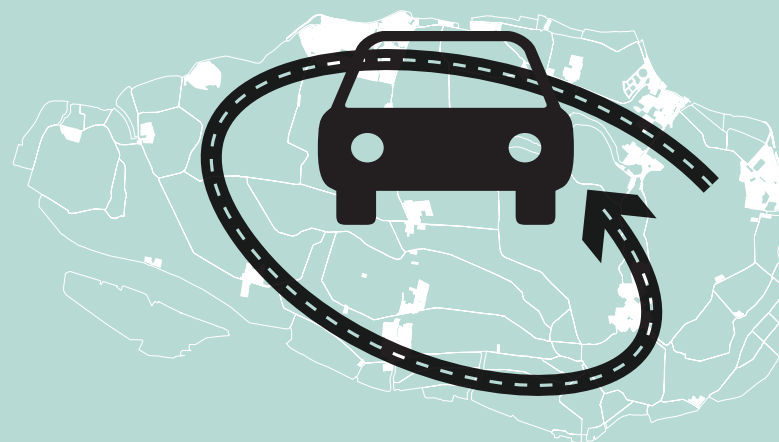
6. Noordrand

De regio streeft naar een integrale ontwikkeling van de noordrand, waarbij de aanleg van een regionaal bedrijventerrein en voorgenomen woningbouw rond de kernen wordt gecombineerd met de opbouw van een robuuste groenblauwe structuur, met daarin diverse regionale voorzieningen op het gebied van vrije tijd, sport en cultuur.

7. Zuidrand aan de Delta

De regio streeft naar een gecombineerde ontwikkeling van watersport, woningbouw, verblijfsrecreatie en landschapsontwikkeling in de Zuidrand aan de Delta, met Numansdorp als regionaal nautisch centrum en Piershil en Strijensas als locaties voor kleinschaliger toeristische voorzieningen.

8. Regionaal wegennet

De regio streeft naar een samenhangend regionaal wegennet met waar nodig vrijliggende fietspaden, voor een goede interne verkeersafwikkeling en voor het oplossen van verkeersknelpunten op dorps- en dijkwegen; de externe bereikbaarheid moet worden verbeterd door een goede aansluiting op de bovenregionale infrastructuur.

4

Beleid per sector

Dynamisch landschap

De Hoeksche Waard is een bijzonder landschap, maar het moet geen 'park' worden waar niets meer mag. Nieuwe ontwikkelingen horen bij het landschap en kunnen juist bijdragen aan versterking van de ruimtelijke kwaliteit. Het gaat om meer dan de openheid en de kreken en dijken, maar ook om de ruimtelijke kwaliteit van de kernen en feitelijk om de leefomgeving als geheel.

In dit hoofdstuk wordt een beschrijving gegeven van de belangrijkste beleidsdoelstellingen op het gebied van wonen, werken, landbouw, water en natuur, recreatie en toerisme, infrastructuur en duurzame energie. Hiermee wordt invulling

gegeven aan de integrale ruimtelijke ambities van de regio.

In aparte grijze kaders is informatie opgenomen over achterliggende ontwikkelingen en (deels door derden) uitgevoerd onderzoek, onder meer in het kader van de Regionale Agenda Samenleving (RAS).

4.1 Wonen, welzijn en leefbaarheid

Ambitie 'Dorpenland'

De regio wil de leefbaarheid in de dorpen bevorderen en ruimte bieden voor ontwikkeling: de gemeenten mogen bouwen voor tenminste de eigen bevolkingsgroei, met respect voor de kernkwaliteiten van het landschap. Dat is de centrale ambitie voor het thema 'dorpenland'. Dit thema heeft een nauwe relatie met de Regionale Agenda Samenleving, waar de regio met de Provincie Zuid-Holland aan werkt.

Gestreefd wordt naar behoud van het dorpse karakter van de verschillende kernen en buurtschappen, want dat karakter is in hoge mate bepalend voor de kwaliteit van de woonomgeving in de Hoeksche Waard. Voor de kleine buurtschappen ligt de nadruk op herstructurering van de bestaande woningvoorraad, voor de dorpen is ook ruimte voor kleinschalige uitbreiding, passend bij de kernkwaliteiten van het landschap en de stedenbouwkundige karakteristiek van de kern. Herstructurering en uitbreiding zijn nodig om te voldoen aan de veranderende woningvraag en voor het behoud van het bestaande voorzieningenniveau. In elk dorp moeten minimaal een basisschool en een huisarts aanwezig zijn. Verder moeten er goed openbaar vervoer en vrijliggende fietspaden zijn naar de kernen binnen de regio.

De uitbreidingen moeten de 'watertoets' kunnen doorstaan en bij voorkeur actief bijdragen aan de versterking van de kernkwaliteiten. Woningbouw kan ook worden ingezet om ruimtelijke knelpunten op te lossen: we hebben

het dan met name over de transformatie van verouderde of milieubelastende bedrijventerreinen in bestaand stedelijk gebied en over de verzachting van 'harde' dorpsranden.

De regio kiest dus voor een kwalitatieve benadering met contouren boven een getalsmatige benadering als het gaat om de woningbouwopgave. Er wordt primair gebouwd voor het behoud van de leefbaarheid en de verbetering van de ruimtelijke kwaliteit.

Landelijk wonen

Nieuwe landgoederen en andere vormen van landelijk wonen worden ingezet als een kwaliteitsimpuls voor het landschap, onder meer voor de gewenste 'vergroening' van de dijken, voor de sanering van verspreid glas op kwetsbare plaatsen en voor het behoud van monumentale boerderijen. Dit is vooral kansrijk voor woningen in het hogere marktsegment, die de doorstroming binnen de Hoeksche Waard bevorderen. Daarnaast is er vanuit de Zuidvleugel vraag naar hoogwaardige landelijke woonmilieus.

Nieuwe landgoederen en landelijk wonen hoeven volgens de provinciale criteria niet binnen de rode contouren te vallen. De planologische randvoorwaarden voor nieuwe landgoederen en landelijke wonen zijn vastgelegd in de provinciale landgoederenregeling, de provinciale nota 'regels voor ruimte' en het regionale beleidskader landgoederen. De landschappelijke toetsingskaders op hoofdlijnen zijn geformuleerd in deze Structuurvisie en in de Regionale Welstandsnota. Daarnaast biedt ook het Inspiratiekader voor nieuwe landgoederen van de provincie aanknopingspunten. Voor een meer gedetailleerd toetsings- en stimuleringskader voor nieuwe woonbebouwing in het landelijk

gebied zal een nadere uitwerking worden opgesteld (zie par. 6.4).

Opgave Deltapoort

In de Structuurvisie Randstad 2040 van het Rijk is de noordrand van de Hoeksche Waard aangewezen als gebied voor de 'ontwikkeling van groene woon- en werkmilieus gekoppeld aan groenblauwe opgave'. Bovendien maakt de noordrand deel uit van het 'metropolitane park' Deltapoort. In het convenant Binnenmaas-Drechtsteden zijn afspraken vastgelegd om te onderzoeken of in de noordrand van de Hoeksche Waard (met name op de locaties Klein Koninkrijk en Suikerfabriek) een bijdrage geleverd kan worden aan de Zuidvleugel/Deltapoortopgave, met het oogmerk om op de langere termijn voldoende hoogwaardige woningen te kunnen blijven aanbieden. De regio ondersteunt dit convenant.

Woonkwaliteit en woningdifferentiatie

De dorpen in de Hoeksche Waard hebben alle een eigen identiteit, een eigen karakteristiek. Er is een breed aanbod aan 'woonkwaliteiten'. Men kan er bijvoorbeeld voor kiezen om 'buiten' te gaan wonen -in een buurtschap of aan een dijklint- of juist in een van de grotere kernen met meer levendigheid, winkels en horeca. De woonkwaliteit wordt dus niet alleen bepaald door de woning. Voorzieningen in de buurt, zoals winkels en scholen, kunnen het wonen in het dorp prettiger maken. Kleine kernen zijn in dit opzicht kwetsbaar. Er zijn soms al weinig voorzieningen en er is dan een minimale groei nodig om deze voorzieningen in stand te houden. Dit geldt ook voor de middelgrote kernen en de grote kern, waar bovenlokale en regionale voorzieningen aanwezig zijn.

Kernentypologie

We onderscheiden drie typen kernen:

- in de kleine kernen en buurtschappen is het landelijk wonen, waarbij wordt geaccepteerd dat er weinig voorzieningen zijn;
- in de middelgrote kernen zijn wel meer voorzieningen aanwezig, zoals detailhandel voor dagelijkse boodschappen (supermarkt, bakker, boekhandel), dienstverlening en wat lokale bedrijvigheid; ook vind je er vaak een of meer basisscholen;
- de grootste kern is Oud-Beijerland, met een duidelijke regionale verzorgingsfunctie; er zijn winkels, horeca, scholen -inclusief voortgezet onderwijs-, dienstverlening, bedrijvigheid enz.

Oud-Beijerland vervult een centrumfunctie voor de gehele Hoeksche Waard en heeft ook aantrekkingskracht voor de omliggende regio's. Ze presenteert zich als een gemeente met stadse allures en dorpse charmes. Er zijn voorzieningen voor alle doelgroepen, zoals verschillende onderwijsvormen, beschermd wonenprojecten, sociaal-maatschappelijke instellingen zoals Jeugdzorg, GGD, enz., kinderopvang en een hoog sportvoorzieningenniveau. Binnen Oud-Beijerland is een welzijnsorganisatie actief, die een belangrijke rol speelt bij het organiseren van diverse activiteiten, toegankelijk voor alle inwoners.

Doelgroepen

Om het wonen in de Hoeksche Waard aantrekkelijk te houden, is een gedifferentieerd woningaanbod essentieel: een aanbod dat inspeelt op de vraag van de verschillende

doelgroepen. Daarbij is het belangrijk niet alleen naar het regionale schaalniveau te kijken. Ook op het schaalniveau van een gemeente, dorp en zelfs op wijkniveau moet er voldoende keuze zijn en moet het in principe voor iedereen mogelijk zijn om ergens te kunnen wonen. Dit betekent een aanbod van woningen voor de diverse doelgroepen -senioren, starters, gezinnen enz.- in de verschillende prijsklassen, in huur en koop. Het merendeel van het woningaanbod van 2020 staat er nu al: de bestaande woningvoorraad. Bij de programmering van de nieuwbouwlocaties wordt gekeken naar het totaal aan bestaande en nieuw te bouwen woningen. Op de nieuwbouwlocaties kunnen woningen toegevoegd worden die aanvullend zijn op de reeds bestaande woningvoorraad. Einddoel is een woningaanbod voor elke doelgroep, verspreid over de regio in verschillende woonmilieus en dorpen. Hierbij wordt gestreefd naar de mogelijkheid om in het eigen dorp te kunnen blijven wonen.

Woningbouwprogramma

Het uitgangspunt is dat voldaan wordt aan de woningbehoefte van de eigen bevolking. De bijbehorende woningbouwprogrammering zal worden uitgewerkt in een Regionale Woonvisie. Hierin zal ook worden ingegaan op sturingsinstrumenten, zoals de kooprijsgrens bij bestaande bebouwing. Een monitoringssysteem moet inzicht geven in de daadwerkelijke migratiestromen. Hieruit moet duidelijk worden of er ook daadwerkelijk voor eigen behoefte gebouwd wordt of dat er groepen mensen zijn die noodgedwongen de regio verlaten omdat er voor hen geen geschikte woning te vinden is. Omdat er ook een grote vraag naar woningen is vanuit de omliggende regio's en omdat de woningmarkt nooit helemaal af te schermen

is, zullen namelijk ook mensen uit de omgeving woningen betrekken in de Hoeksche Waard. Deze woningen zijn dan niet meer beschikbaar voor de eigen bevolking. Om te zorgen dat de eigen bevolkingsgroei ook inderdaad in de Hoeksche Waard opgevangen kan worden, wat gewenst is uit het oogpunt van leefbaarheid en ook een doelstelling is van het overheidsbeleid, zullen met Rijk en Provincie nadere afspraken moeten worden gemaakt over het aantal te bouwen woningen en de mogelijkheden voor woningtoewijzing door de gemeenten.

In het streekplan is het volgende vastgelegd met betrekking tot het woningbouwprogramma: “Rijk, provincie en gemeenten zijn overeengekomen dat de ontwikkeling op basis van migratiesaldo-nul aangevuld met de extra woningbouw voor het (bovenregionale) bedrijventerrein en TNO, een groei van de woningvoorraad kan inhouden van 5.000 woningen voor de periode 2005-2020. De ontwikkeling van de woningvoorraad wordt gemonitord. Om de vijf jaar vindt er een evaluatie plaats waarbij de ontwikkeling van de woningvoorraad wordt gerelateerd aan de feitelijke ontwikkeling van inwonertal en het aantal arbeidsplaatsen op het bedrijventerrein en bij TNO”. In de bijlage ‘rode contouren’ is de verdeling van dit aantal woningen weergegeven, naar rato van inwonertal verdeeld over de verschillende gemeenten.

Verhouding inbreiding-uitbreiding

Kwaliteitsverbetering van de bestaande woningvoorraad en een betere afstemming van het aanbod op de veranderende vraag zijn van groot belang voor de leefbaarheid van de kernen en zijn belangrijke beleidsdoelstellingen. Conform het streekplan moeten de nieuw te realiseren

woningen in de Hoeksche Waard zowel in inbreidings- als uitbreidingslocaties gerealiseerd worden. Bouwen in inbreidingslocaties mag niet ten koste gaan van de kwaliteit van het dorp. In de dorpen is immers ook voldoende open ruimte nodig om de kwaliteit van de openbare ruimte te waarborgen, ruimte te bieden voor water, groen, spelen in de directe woonomgeving enz. Regiobreed moeten de nieuwbouwlocaties ontwikkeld worden in een verhouding van 50% inbreiding en 50% uitbreiding. De regio ondersteunt deze doelstelling. Volgens de huidige gemeentelijke plannen kan zelfs 60% van de woningbouw binnen de bestaande contouren worden gerealiseerd (inbreiding en afronding bestaande plannen). De fasering en de programmatische afstemming binnen de ruimtelijke kaders van de Structuurvisie zullen plaatsvinden in de Regionale Woonvisie.

Planuitval en vertraging

Er is altijd een zekere overmaat aan plannen nodig om uiteindelijk het gewenste aantal woningen te kunnen realiseren. Vaak genoeg is er namelijk sprake van vertraging en planuitval als gevolg van procedures die -bijvoorbeeld door bezwaren- meer tijd in beslag nemen, tegenslagen bij sanering en verwerving enz. De ervaring leert dat met name inbreidingslocaties gevoelig zijn voor planuitval en vertraging en dat uitbreidingslocaties ingezet kunnen worden als extra capaciteit voor het realiseren van woningen. Vooralsnog wordt er vanuit gegaan dat een overmaat aan plannen van 30% voldoende is om planuitval en vertraging op te vangen en het benodigd aantal woningen te realiseren. Bij het opstellen van de contouren is rekening gehouden met deze 30% extra.

Relatie met Regionale Agenda Samenleving en Regionale Woonvisie

De Structuurvisie heeft primair betrekking op ruimtelijke aspecten. In het kader van de Regionale Agenda Samenleving (RAS) worden diverse projecten op het gebied van zorg, welzijn, jeugdbeleid en cultuur uitgewerkt. Het volkshuisvestingsbeleid zal worden uitgewerkt in de Regionale Woonvisie. Daarin zal nader worden vastgelegd voor welke doelgroepen gebouwd zal worden en om hoeveel woningen het gaat. De Regionale Woonvisie vormt de programmatische onderbouwing van de nog op te stellen herstructurerings- en uitbreidingsplannen. Leidend daarbij zijn de geformuleerde ambities voor de te realiseren woonkwaliteiten en voor het behoud van de leefbaarheid en het voorzieningenniveau.

Naast een beleid met betrekking tot doelgroepen is het van belang dat er gefaseerd gebouwd wordt zodat ook daadwerkelijk ingespeeld wordt op de actuele behoefte en er geen overmaat aan woningen op hetzelfde moment op de markt gezet wordt. Een fasering op regionaal niveau wordt uitgewerkt in het regionale volkshuisvestingsprogramma. Via monitoring zal worden gevolgd of gemeenten de woningen evenwichtig verspreid over de verschillende jaren bouwen. Ook zal in de Regionale Woonvisie nader worden onderzocht wat er aan uitbreiding van de woningvoorraad nodig is om het voorzieningenniveau in stand te houden. Mocht op basis van monitoring blijken dat meer of minder woningen nodig zijn dan de 3.250 woningen waarvan nu wordt uitgegaan voor de contourenberekening, dan worden de uitgangspunten opnieuw tegen het licht gehouden.

Demografische ontwikkeling in de Hoeksche Waard tot 2030

In het kader van de Regionale Agenda Samenleving, een gezamenlijk project van de Provincie Zuid-Holland en de vijf gemeenten van de Hoeksche Waard, is onderzoek gedaan naar de bevolkingsontwikkeling van de Hoeksche Waard en de consequenties daarvan voor de voorzieningen op het gebied van wonen, welzijn, zorg, onderwijs, cultuur, sport, detailhandel en openbaar vervoer (Quintus/Tympan, 2007. Een vooruitblik op voorzieningen in de Hoeksche Waard).

De Hoeksche Waard telde in 2007 85.625 inwoners. De verdere ontwikkeling van het inwoneraantal hangt af van vele factoren: van geboorte en sterfte, maar ook van verhuisbewegingen (migratie). En die verhuisbewegingen worden weer mede bepaald door het aanbod van woningen en door de vraag vanuit omliggende gebieden.

Op basis van geboorte en sterfte zullen er volgens de huidige prognoses zullen in 2030 minder mensen in de Hoeksche Waard wonen dan nu. Dit komt omdat er nu relatief weinig mensen in de leeftijdsklassen tussen 15 en 44 jaar wonen, waardoor de natuurlijke aanwas klein is. Dit is weer een gevolg van het feit dat veel jongeren wegtrekken naar de stad om te gaan studeren of te gaan werken. Als ze na hun studie terug willen komen, is er vaak geen geschikte woning of geen baan in de omgeving te vinden. De leeftijdsklasse tussen 45 en 65 jaar is relatief

sterk vertegenwoordigd. Het aantal 65-plussers ligt lager dan het landelijk gemiddelde, maar het aandeel in de totale bevolkingsomvang zal de komende jaren, conform de landelijke trend, fors toenemen: van 14% in 2007 naar 23% in 2020 en 28% in 2030. Dus waar nu ongeveer 1 op de 7 inwoners ouder is dan 65 jaar, zal dat in 2030 ongeveer 1 op de 3 zijn.

Door 'gezinsverdunding' zal het aantal huishoudens nog wel blijven groeien: van 34.164 in 2006 tot naar verwachting circa 35.700 in 2030, een toename van 4%. De landelijke trend ligt op 9%. Er komen dus steeds meer een- en tweepersoonshuishoudens bij. De grootste stijging van het aantal huishoudens is te verwachten in de bevolkingsgroep vanaf 65 jaar: ongeveer 85% tot 2030. Het aantal huishoudens tot 30 jaar neemt toe met 6%, het aantal huishoudens tussen 30 en 64 jaar daalt met 20%. Het aantal gezinnen daalt met 10%.

De 'vergrijzing' heeft grote gevolgen voor de woningbouw en de zorgverlening. Er is vooral veel behoefte aan woonvormen met zorg (beschermd wonen, beschut wonen en zelfstandig wonen). Tot 2020 ligt er een opgave voor 1.000 tot 1.500 woningen. Daarnaast is er een toenemende behoefte aan huishoudelijke verzorging, mantelzorg en service voor 75-plussers (bijvoorbeeld pedicure-aan-huis, alarmeringsdienst, maaltijdservice). In al deze sectoren zijn tekorten te verwachten. Vooral aan mantelzorgers ontstaat een groot tekort.

Wat het huidige voorzieningenniveau betreft scoren alle kernen relatief goed. Het aantal winkels, huisartsen, apotheken, sportvelden, bibliotheken en buurthuizen per inwoner ligt momenteel rond of boven het provinciaal gemiddelde. Bij winkels voor levensmiddelen doet zich al jarenlang een proces van schaalvergroting voor. Plaatselijke buurtwinkels krijgen het daarmee steeds moeilijker. Tegelijkertijd is er een trend naar kleinschalige buurt-supers, waar behalve levensmiddelen ook aanvullende diensten worden aangeboden, zoals een postagentschap of een stomerij.

Alle kernen hebben één of meerdere basisscholen. Het voortgezet onderwijs is geconcentreerd in Oud-Beijerland (scholengemeenschap) en Klaaswaal (VMBO). De afname van het aantal kinderen en jongeren zal gevolgen hebben voor het onderwijs. Op termijn zal het voortbestaan van sommige scholen in gevaar komen. Ook sportvoorzieningen voor de jeugd zullen minder nodig zijn. Mogelijk zal er een verschuiving plaatsvinden naar sportvoorzieningen voor ouderen, zoals tennisbanen en golfbanen.

Doelgroepen op de woningmarkt

Op basis van algemene inzichten en ervaringen zijn per doelgroep op de woningmarkt wensen en aandachtspunten aan te geven. Deze zijn te zien als een 'checklist' voor de verdere uitwerking van de woningbouwprogrammering en stedenbouwkundige plannen.

Starters

- Een deel van de starters wil in een grotere kern wonen, bij levendigheid, uitgaansgelegenheden enz.
- Er moeten ook voldoende mogelijkheden geboden worden om in het eigen dorp te kunnen blijven wonen.
- In de bestaande woningvoorraad zijn naar verwachting veel betaalbare woningen die geschikt zijn voor starters; het kan een keuze zijn om niet teveel nieuwbouw voor starters te bouwen maar ook in te zetten op bestaande voorraad voor starters (en dan bouwen voor de doorstroming).
- Locaties: In alle gemeenten, en zo mogelijk in elke kern.
- Er kan echter overwogen worden om starterswoningen deels te concentreren in grotere kernen (levendigheid).

Senioren en zorg

- Seniorenwoningen worden zoveel mogelijk geconcentreerd in de buurt van dagelijkse voorzieningen, een levendige omgeving. Ervaring leert dat senioren liever de supermarkt aan de overkant van de straat hebben dan de huisarts om de hoek. De zorg komt indien nodig wel naar de mensen toe, de dagelijkse levendigheid niet.
- Een koppeling met zorgvoorzieningen (in zorgcomplex, binnen verzorgingsgebied zorgsteunpunt) is wel gewenst.
- In de bestaande voorraad zijn niet alle woningen geschikt te maken voor senioren (trappen).
- Er moet aandacht besteed worden aan senioren die liever in de eigen woning willen blijven wonen - en deze aanpassen - en niet uit het dorp willen verhuizen.
- In de kleine kernen zijn weinig tot geen voorzieningen. Vanuit de hierboven genoemde randvoorwaarden zijn deze dorpen dus niet geschikt voor senioren. Maar: mensen die al hun hele leven in een klein dorp wonen, met weinig voorzieningen, accepteren dit, ook als ze ouder worden. Ook voor hen moeten dus mogelijkheden zijn, in nieuwbouw of aanpassingen aan de eigen woning.
- Nieuwe complexen blijven waar mogelijk bescheiden van omvang en worden opgenomen in de wijken.
- Locaties: inbreidingslocaties, bij voorzieningen.
- Aanpassingen aan de eigen woning, in eigen dorp blijven wonen.

Lage inkomens

- In elke gemeente moet er voldoende aanbod zijn aan betaalbare woningen. Deze zijn zowel in de bestaande voorraad als in nieuwbouw te vinden.
- Betaalbare woningen moeten verspreid over de kernen en wijken te vinden zijn.
- In de regionale woonvisie moet een streefbeeld voor het aantal betaalbare woningen in de regio bepaald worden (percentages betaalbare woningen, middeldure woningen en dure woningen).
- Daarnaast wordt ook een bepaalde verhouding tussen het percentage huurwoningen en het percentage koopwoningen nagestreefd.
- Locaties: verspreid over de gemeenten en kernen.

Overige middeldure en dure woningen

- Bij het realiseren van middeldure en dure woningen kan een zekere doorstroming op gang gebracht worden: betaalbare woningen komen vrij voor de doelgroep.
- Dure woningen in een lage woningdichtheid kunnen bijdragen aan een goede overgang tussen bebouwd gebied en omringend landschap.
- Grondgebonden woningen voornamelijk in uitbreidingslocaties.
- Appartementen op unieke locaties: in centrum, aan het water.

4.2 Werkgelegenheid en bedrijventerreinen

Ambitie 'Vitale economie'

Voor wat betreft de bedrijvigheid kiest de regio voor een 'vitale economie'. De Hoeksche Waard is als aantrekkelijk, groen woongebied van groot belang voor de Rotterdamse economie, maar moet geen 'slaapregio' worden. De werkgelegenheidsontwikkeling in de regio moet minimaal gelijke tred houden met de bevolkingsgroei, de woon-werkbalans mag niet nog schever worden. In het verleden is de groei van de werkgelegenheid in de Hoeksche Waard sterk achtergebleven bij de groei in de rest van de Provincie, die trend moet gekeerd worden.

Om de ruimtelijke kwaliteit te waarborgen kiest de regio voor concentratie van grotere regionale bedrijven op een

nieuw regionaal bedrijventerrein in de noordrand en op stimulering van kleinschalige en gemengde bedrijvigheid op lokale bedrijventerreinen bij de kernen. Aangesloten wordt bij de maat en de schaal van de verschillende kernen en van het landschap. Op bestaande lokale bedrijventerreinen bij de kernen wordt primair ingezet op herstructurering en kwaliteitsverbetering. Gestreefd wordt naar een goede afronding en landschappelijke inpassing van de bestaande terreinen en naar stimulering van duurzame bedrijvigheid. Er is ook ruimte voor groei en voor de ontwikkeling van nieuwe bedrijventerreinen, afgestemd op de lokale vraag. Die vraag is aanzienlijk, op dit moment is er feitelijk te weinig ruimte en moeten sommige bedrijven uitwijken naar locaties buiten de regio.

Grotere bedrijven die qua schaal niet meer passen op een lokaal bedrijventerrein, die teveel vervoersstromen met

zich mee brengen of die qua milieucategorie niet inpasbaar zijn, krijgen ruimte op het nieuwe regionale bedrijventerrein. Knelpuntbedrijven op bestaande locaties of bedrijven die willen doorgroeien naar een (boven)regionale schaal kunnen zich hervestigen op het regionale bedrijventerrein. Daarnaast is er ruimte voor de nieuwvestiging van regionaal gebonden bedrijven. Het regionaal bedrijventerrein kan dus bijdragen aan de kwaliteitsverbetering van de lokale bedrijventerreinen, maar is tevens een economisch visitekaartje voor de regio. De ligging in het Nationaal Landschap vraagt om een zorgvuldige landschappelijke inpassing en een hoge beeldkwaliteit van de bedrijfsgebouwen en de openbare ruimte. Er zullen op grond van het op te stellen 'kwaliteitskader' ook eisen worden gesteld aan het type bedrijf.

Programma voor bedrijventerreinen

Voor de uitbreidingsbehoefte van bedrijventerreinen is uitgegaan van het programma zoals opgenomen in het streekplan, aangevuld met de verwachte transformatieopgave. De tabel geeft hiervan een overzicht. Het regionale bedrijventerrein is bedoeld voor bedrijven in de milieucategorieën 1 t/m 3 en met uitzondering categorie 4. Voorkeur zal worden gegeven aan bedrijven die verplaatsen naar het regionaal bedrijventerrein. In het verleden is afgesproken dat 4,5 ha van het regionaal bedrijventerrein gereserveerd is voor bedrijven die elders moeten verplaatsen.

Tot 2020 ligt er dus een opgave voor circa 140 ha. Voor een deel hiervan zijn al plannen in voorbereiding (met name het regionale bedrijventerrein). Ook na 2020 zullen nog nieuwe bedrijventerreinen nodig zijn. Naast uitbreiding

	Vraagzijde			Aanbodzijde	
<i>* oppervlakten in netto hectaren</i>	Programma 2000-2020 conform streekplan	Aanvullend programma ter compensatie van transformatie (op grond van bekende plannen)	Totale vraag	Reeds gerealiseerd / nog te realiseren binnen bestaande contouren	Uitbreidingsbehoefte (totale vraag minus reeds gerealiseerd / nog te realiseren binnen bestaande contouren)
Binnenmaas	14 *	10	24	3,5	20,5
Strijen	9	0	9	5	4
Cromstrijen	13	7	20	3	17
Korendijk	7	1	8	1,5	6,5
Oud-Beijerland	21,5	9,5	31	3	28
Regionaal bedrijventerrein	55,5	4,5	60	0	60
TNO	10		10		10
Totaal	130	32	162	16	146

zullen ook de mogelijkheden voor herstructurering en intensivering van het ruimtegebruik op bestaande bedrijventerreinen optimaal benut worden.

Voortgangsbewaking en besluitvorming

Gezien de onzekerheden over de ontwikkeling van vraag en aanbod op lange termijn is het gewenst besluiten over de ontwikkeling van nieuwe bedrijventerreinen te koppelen aan een systeem van voortgangsbewaking. Het toe te passen systeem is gebaseerd op het volgen van de ontwikkeling van vraag en aanbod in de tijd en het bijstellen van de programmering als de ontwikkelingen hierom vragen.

Basis van de ruimtelijke reservering van zachte plannen is het in het streekplan opgenomen programma gebaseerd op scenarioberekeningen. Het gaat immers in eerste instantie niet om het aanleggen van bouwrijpe grond in bestemmingsplannen, maar om het vastleggen van ruimtelijke reserveringen. Vervolgens dient bij elke volgend besluit duidelijke te zijn dat steeds voldoende aanbod beschikbaar is om te voorzien in de vraag, zonder dat overcapaciteit dreigt. Het doel van het systeem is het beheersen van de doorstroming van zachte plannen naar bouwrijpe grond.

Tijdens de duur van het programma zijn drie afzonderlijke besluiten aan de orde:

- het opnemen van een bedrijventerrein als zachte plancapaciteit in de strategische reservering op langere termijn in het Ruimtelijk Plan (op basis van het GE scenario);
- het opstellen van een bestemmingsplan voor een ge-

pland bedrijventerrein uit de zachte voorraad (op basis van het TM scenario en SER ladder)

- het daadwerkelijk bouwrijp maken van harde plancapaciteit (op basis van daadwerkelijke analyse vraag en aanbod)

Relatie met Regionale Kantoren- en Bedrijventerreinenstrategie en Sociaal-Economische Visie

De regio werkt momenteel aan een regionale kantoren- en bedrijventerreinenstrategie. Deze strategie moet passen binnen de ruimtelijke kaders van de Structuurvisie en is vooral bedoeld voor de programmatische onderbouwing en uitwerking. Het eindresultaat is belangrijk als regionale input voor het provinciale uitvoeringsprogramma bedrijventerreinen en om in aanmerking te komen voor de Uitvoeringssubsidie Herstructurering Bedrijventerreinen. Tevens is het sturend voor de uitwerking van concrete plannen. Een aantal belangrijke uitgangspunten is:

- bedrijventerreinen primair voor bedrijven uit de regio, dus geen inzet op het aantrekken van bedrijven van buiten de regio;
- forse inzet op herstructurering en kwaliteitsverbetering van bestaande terreinen;
- snelle aanleg van het regionale bedrijventerrein;
- inzet op bedrijvigheid die past bij een Nationaal Landschap: geen extra ruimte voor milieuhinderlijke bedrijven (categorie 4 t/m 6);
- stimuleren zorgvuldig en duurzaam ruimtegebruik (toepassen SER-ladder);
- inzet op landschappelijke inpassing en beeldkwaliteit: ontwikkelen checklist 'kwaliteit' gekoppeld aan type bedrijventerrein;
- onderzoek naar de ontwikkelingsmogelijkheden van

zogenaamde gemengde economische zones, met naast traditionele bedrijvigheid ook nieuwe functies bijvoorbeeld op het gebied van zorg, leisure en detailhandel; de Provincie Zuid-Holland hecht veel belang aan dergelijke multifunctionele locaties, zo valt op te maken uit het Actieprogramma Ruimte voor Economie 2007-2011.

Daarnaast is binnen de Hoeksche Waard voor 2008/2009 voorzien in de opstelling van een Sociaal-Economische Visie. Naast de behoefteraming van het aantal hectares gaat het om een visie op het type bedrijvigheid, pendel en fasering van bedrijventerreinen. Onder meer zullen randvoorwaarden worden uitgewerkt voor het toelaten van zelfstandige kantoren buiten bestaande bedrijventerreinen, waarbij gedacht kan worden aan eisen voor het maximum aantal arbeidsplaatsen en voor de ontsluiting per openbaar vervoer.

Vraag naar bedrijventerreinen en kantoren in de Hoeksche Waard

In het kader van de ontwikkeling van een regionale kantoren- en bedrijventerreinenstrategie is onderzoek gedaan naar de verwachte vraag en het aanbod van bedrijventerreinen en kantoorlocaties (Stec Groep, 2008).

Op 1 januari 2007 bedroeg het totale oppervlak bedrijventerreinen in de Hoeksche Waard 380 ha bruto, oftewel bijna 300 ha netto. Dat is zo'n 1,5% van het totale grondoppervlak van de regio. Deze terreinen zijn goed voor bijna 620 vestigingen van bedrijven en circa 9.500 banen, 40% van de totale werkgelegenheid in de Hoeksche Waard. Dat is aanzienlijk, omdat het gemiddelde aandeel in de Provincie Zuid-Holland op 30% ligt. De bedrijven zijn vooral actief in de sectoren industrie, bouwnijverheid, handel en reparatie. De grootste bedrijventerreinen liggen bij de centrumgemeente Oud-Beijerland, waar ook veel kantoren en voorzieningen zijn geconcentreerd. De gemeente voorziet in 40% van de totale werkgelegenheid in de Hoeksche Waard.

De uitgifte van bedrijventerreinen bedroeg over de laatste 20 jaar gemiddeld 6,5 ha per jaar. Na 2000 is de uitgifte fors gedaald, naar ongeveer 3 ha per jaar. In deze periode was het aanbod van nieuw terrein een stuk kleiner dan in het verleden. In het algemeen is de groei van de werkgelegenheid in de Hoeksche Waard sterk achtergebleven bij de groei in de Provincie Zuid-Holland als geheel (in de pe-

riode 1997-2004 bedroeg de groei in de Hoeksche Waard 4,1% en in de Provincie Zuid-Holland 13,1%).

Uitgaande van het hoogste economische groeiscenario ('Global Economy') is een behoefte aan extra bedrijventerreinen berekend van 40 ha tot en met 2020. Daarin is de vervangingsvraag nog niet meegenomen. Deze vraag ontstaat wanneer verouderde bedrijventerreinen worden getransformeerd naar woningbouw of andere functies. Op basis van een globale inventarisatie wordt verwacht dat hiervoor nog eens 15 à 25 ha bedrijventerrein nodig is. De totale vraag komt zo uit op 55 à 65 ha tot 2020.

Naar verwachting betreft 50 à 60% van de vraag kleinschalige bedrijven met een omvang tot circa 2.000 m² bvo. Vooral bedrijven in de productie en groothandel/logistiek zijn gemiddeld groter, omdat deze meer ruimte nodig hebben voor opslag en voor vrachtwagens. Grofweg heeft echter zo'n 70% van de bedrijven in de Hoeksche Waard genoeg aan een kavel tot circa 0,5 ha. Zo'n 30% van de bedrijven zoekt een grotere kavel.

De huidige kantorenvorraad wordt ingeschat op circa 78.000 m², wat normaal is voor een gebied zonder grote steden. Voor nog eens 24.000 m² zijn plannen in ontwikkeling. Uitgaande van een verdere toename van het aandeel kantoorbedrijvigheid in de totale werkgelegenheid is in het hoogste economische groeiscenario een extra vraag berekend van circa 40.000 m² tot 2020 (inclusief kleine kantoren tot 500 m² en inclusief vervangingsvraag).

4.3 Landbouw

Ambitie 'Duurzame Landbouw'

De landbouw krijgt ruimte om zich verder te ontwikkelen in de richting van schaalvergroting en/of specialisatie, daarbij rekening houdend met de kwaliteit van het landschap. De regio wil het ruimtelijk beleid voor het agrarisch gebied in overleg met de agrarische sector uitwerken.

Ingezet wordt op de versterking van grootschalige, grondgebonden productielandbouw. Dat is immers typerend voor de Hoeksche Waard en de beste garantie voor behoud van het (resterende) open landschap. De goede landbouwstructuur, maar ook de gunstige ligging ten opzichte van belangrijke verwerkings- en distributiecentra in het Rijnmondgebied maken dat de economische vooruitzichten voor een dergelijke ontwikkeling gunstig zijn. Er moet voldoende planologische ruimte zijn voor bedrijfsontwikkeling, bijvoorbeeld schaalvergroting in gebouwen, en voor de ontwikkeling van grotere agroclusters of misschien zelfs 'agribusinessparken'. Een goede ontsluiting van de agrarische bebouwing en een directe aantakking van de grotere landbouwbedrijven op het regionale wegennet is een voorwaarde voor een efficiënte bedrijfsvoering. Dit kan gestimuleerd worden door een gericht locatiebeleid als het gaat om de vestiging van nieuwe agrarische bedrijven of om de concentratie van verspreide agrarische bebouwing. Zonodig en waar mogelijk kunnen bedrijven die vanwege hun ligging aan een kwetsbaar dijklint of waardevolle kreek minder uitbreidingsruimte hebben, verplaatst worden naar minder kwetsbare locaties.

Bedrijfsgerichte oplossingen

Het behoud van een goede landbouwstructuur is een nadrukkelijke doelstelling van de Structuurvisie. Toch is het onvermijdelijk dat de noodzakelijke ontwikkeling van nieuwe woon- en werkgebieden, infrastructuur en water- en groengebieden ten koste gaat van agrarische grond. De regio hecht daarom aan een goed overleg met de sector om zo goed mogelijk rekening te kunnen houden met de agrarische belangen en eventuele nadelige effecten te kunnen compenseren. In individuele gevallen zal in overleg met de betreffende agrariërs steeds gezocht worden naar oplossingen voor het hele bedrijf. Indien de betreffende agrariër zijn bedrijf wil voortzetten, kan daarbij gedacht worden aan herverkaveling of bedrijfsverplaatsing en compensatie met vervangende grond

Bijdrage aan de biodiversiteit

Duurzame landbouw kan in belangrijke mate bijdragen aan behoud van de biodiversiteit, bijvoorbeeld via de regeling voor bloemrijke agroranden. Uit de uitgevoerde Maatschappelijke Kosten-Batenanalyse (MKBA) is gebleken dat investeren in de groenblauwe dooradering een positief economisch saldo heeft. De regio streeft daarom naar voortzetting en intensivering van de agrorandenregeling en de functionele biodiversiteit (zie ook par. 4.4).

Verbreiding

De CHW zal verbredingsinitiatieven die passen bij de kernkwaliteiten van het landschap en bijdragen aan de biodiversiteit en de recreatieve gebruikswaarde van het landelijk gebied stimuleren en ondersteunen, met name langs de dijken en de dorpsranden en in de noordrand. Hierbij kan gedacht worden aan het bieden van extra pla-

nologische ruimte voor nieuwe functies op het agrarisch bedrijf en een financiële bijdrage voor agrarisch natuurbeheer en aanleg van erfbeplanting, boomgaarden, boerenlandpaden en kleine landschapselementen.

In de uitwerking van het Regiopark Noordrand zal bijzondere aandacht worden geschonken aan de opkomst van stadslandbouw. De afgelopen jaren is het belang van de regionale voedselproductie ten behoeve van de stedelijke regio herontdekt. Steeds meer mensen hechten belang aan gezond, liefs biologisch geproduceerd voedsel uit de regio. Het mogelijk maken en stimuleren van stadslandbouw is daarom een grote opgave. Stadslandbouw is kleinschaliger dan reguliere landbouw, waardoor het goed gecombineerd kan worden met recreatief medegebruik.

Beeldkwaliteit agrarische gebouwen en erven

Nieuwe grotere schuren en andere bedrijfsgebouwen moeten zorgvuldig ingepast worden, bijvoorbeeld als groene eilanden in de open polders. Bij bestaande agrarische gebouwen en erven zal extra aandacht gegeven worden aan behoud en beheer van cultuurhistorisch waardevolle elementen. Ook nevenfuncties in het kader van verbreding moeten passen bij het landschap. Met een fraaie erfbeplanting kan kwaliteit aan het landschap worden toegevoegd. Via planologische regelingen zijn bebouwingsmogelijkheden en nevenfuncties te regelen. Plannen voor de bouw van nieuwe schuren zullen getoetst worden aan vereisten ten aanzien van landschappelijke inpassing en beeldkwaliteit. In specifieke zones zullen extra mogelijkheden voor nevenfuncties worden geboden. Nu heeft elke gemeente daar eigen regels voor. Regionale afstemming daarin is gewenst.

Transformatie en ruimte-voor-ruimte

Ook bij de transformatie van vrijkomende agrarische bebouwing in bijvoorbeeld woonbebouwing of kleinschalige bedrijvigheid (in het kader van ruimte-voor-ruimte) zal extra aandacht gegeven worden aan de landschappelijke inpassing, de cultuurhistorie en de beeldkwaliteit. Ook hier is regionale afstemming gewenst. Langs dijken zijn vervangende woningen vaak makkelijker inpasbaar dan in de open polder, zeker als dit wordt gecombineerd met een goede erfbeplanting. Met een gericht transformatiebeleid, kan de 'vergroening' van de dijken gestimuleerd worden en voorkomen worden dat overal in de open polders nieuwe woonbebouwing verschijnt. De Regionale Welstandsnota, die recent geactualiseerd is, kan hierin een rol spelen.

Sanering glastuinbouw

De regio wil verspreid liggend glas op kwetsbare locaties saneren (via ruimte-voor-ruimte) en tegelijkertijd voldoende toekomstperspectief bieden voor bedrijven binnen de regio die door willen groeien. Op basis van de resultaten van het door de Provincie Zuid-Holland uitgevoerde onderzoek (zie tekstkader) heeft de regio samen met de sector een plan van aanpak opgesteld, waarin de mogelijkheden voor sanering en ontwikkeling zijn onderzocht en uitgewerkt. Op basis hiervan is vervolgonderzoek gestart. Hierbij zal ook de sanering van zogenaamd 'papierglas' op kwetsbare locaties worden betrokken. Mits de financiering goed geregeld wordt, wil de regio meewerken aan de aanwijzing van één of meerdere locaties voor vervangend glas. Op dit moment zijn hiervoor zijn twee opties in beeld:

- Aanwijzing van een groot glasconcentratiegebied in de noordrand, voor circa 60 ha netto glas. Voorwaarde is dat dit landschappelijk goed ingepast wordt. Vanwege

de vele andere ruimteclaims in de noordrand is dit niet eenvoudig en bestaat het gevaar van verdere verromming. Anderzijds is de ontsluiting hier relatief goed en biedt de ligging nabij bedrijventerreinen en woongebieden goede mogelijkheden voor warmtekraftkoppeling en innovatieve waterberging.

- Aanwijzing van enkele kleinere concentratiegebieden verspreid over de Hoeksche Waard, voor 10 tot 20 ha netto glas. Ook hiervoor is uiteraard een goede landschappelijke inpassing vereist. Daarnaast is extra aandacht nodig voor de ontsluiting. De kleinere concentratiegebieden zouden in principe aan moeten sluiten bij bestaande, moderne glastuinbouwbedrijven, zodat deze beter ingepast kunnen worden en geen kapitaalvernietiging optreedt.

De definitieve keuze hangt mede af van de resultaten van het door de regio op te stellen plan van aanpak. Daarom kan in de Structuurvisie nog geen definitieve keuze worden gemaakt. Beide opties zullen moet passen binnen het Nationaal Landschap en in beide opties zullen daarvoor stevige inpassingsmaatregelen nodig zijn. Op voorhand is op grond van ruimtelijke overwegingen geen voorkeur uit te spreken. Wel zijn in algemene zin richtlijnen te geven voor de landschappelijke inpassing (zie paragraaf 5.2).

Landbouw in cijfers

Huidige situatie

Het totale landbouwareaal in de Hoeksche Waard bedraagt ongeveer 19.000 ha. Akkerbouw is verreweg de grootste grondgebruiker. Grasland komt vooral voor in het Oude Land van Strijen. Vollegrondstuinbouw, fruitteelt en glastuinbouw komen verspreid voor.

De gemiddelde bedrijfsgrootte ligt op ongeveer 40 ha, aanzienlijk hoger dan het Nederlands gemiddelde. Dit heeft te maken met de aanwezigheid van grote akkerbouwbedrijven en de grote ruilverkavelingen uit de jaren 60. De productieomvang is gemiddeld. Qua productieomvang leggen de overwegend 'modale' akkerbouwbedrijven in de Hoeksche Waard het af tegen de grote glastuinbouwbedrijven in het Westland en de B-Driehoek. Dit verschil is nog markanter als we kijken naar de productie-intensiteit. Die ligt in de Hoeksche Waard ver onder het landelijk gemiddelde en ook lager dan in vergelijkbare akkerbouwgebieden als de Flevopolders en de Kop van Noord-Holland.

Ontwikkelingen grondgebonden landbouw

In de Landbouwonwikkelingsvisie van de LTO Noord voor de Zuid-Hollandse eilanden wordt gesteld dat er sprake is van een trendbreuk: na tientallen jaren van afnemende opbrengsten, is het economisch perspectief voor de landbouw weer rooskleurig. Ook de Nederlandse landbouwproductie zal kunnen profiteren van de toenemende vraag op de Wereldmarkt. De Zuid-Hollandse eilanden

hebben daarbinnen een bijzondere positie, door klimaat, bodem, waterhuishouding en de ligging ten opzichte van toeleverende en verwerkende bedrijvigheid en grote afzetmarkten.

Dat neemt niet weg dat naar verwachting het aantal bedrijven zal blijven afnemen:

- situatie 2005: 485 bedrijven
- afname aantal bedrijven 1995-2005: circa 25%
- prognose afname 2005-2030: circa 50% = circa 240 bedrijven.

De vrijkomende gronden zullen waarschijnlijk groten-deels worden opgekocht door de blijvende boeren en dus in agrarisch gebruik blijven. De vrijkomende gebouwen zullen een nieuwe functie krijgen of gesaneerd worden, de gebouwen van de blijvende boeren zullen groter worden. Over het algemeen is er binnen de sector een duidelijke voorkeur voor concentratie van bedrijfsgebouwen op één erf boven spreiding van bedrijfsgebouwen over meerdere erven. De inpassing van deze grotere of geconcentreerde bedrijfsgebouwen moet zorgvuldig afgewogen worden en is een programmapunt voor de Structuurvisie.

Glastuinbouw

Een aandachtspunt vanwege de kwaliteit van het Nationaal Landschap is de sanering van verspreid liggend glas op kwetsbare locaties. Door de Provincie Zuid-Holland is onderzoek verricht naar de ontwikkelingsmogelijkheden voor glastuinbouw en naar de haalbaarheid van de inrichting van een nieuw concentratiegebied voor te

verplaatsen kassen (Grontmij, 2008. Sanering verspreid liggend glas Hoeksche Waard). In de Hoeksche Waard liggen 64 glastuinbouwbedrijven (zowel volwaardige glastuinbouwbedrijven als bedrijven met ondersteunend glas) met een totaal oppervlak van circa 69 ha 'fysiek glas'. Daarnaast is nog circa 46 ha aan uitbreidingsruimte aanwezig in bestaande bestemmingsplannen ('papieren glas'). Uit het onderzoek is gebleken dat 45 bedrijven met 51 ha fysiek glas in kwetsbare gebieden liggen. Als kwetsbaar gelden alle gebieden met uitzondering van de 'schakelzone stad-land-water' uit het streekplan.

Op basis van een inschatting door LTO, gemeenten en Grontmij is in het onderzoek van de Provincie een eerste indicatie gegeven van bedrijven die vanuit bedrijfseconomisch oogpunt voor herplaatsing vanuit een kwetsbaar gebied naar een concentratiegebied in aanmerking zouden komen. Dit komt neer op 12 bedrijven met een totale oppervlakte van 24 ha fysiek glas en 6,7 ha papieren glas. Daarnaast zijn er enkele bedrijven die in de (minst kwetsbare) schakelzone liggen en die hebben aangegeven te willen verplaatsen naar een concentratiegebied in verband met de wens om verder uit te breiden. Dit betreft circa 5,2 ha fysiek glas. Op grond van deze verwachtingen is er behoefte aan een concentratiegebied van ongeveer 61 ha. De kosten voor sanering van de glastuinbouwbedrijven zijn globaal berekend op 27 miljoen euro. Daarvan kan circa 12 miljoen euro gefinancierd worden door herbouw van woningen in het kader van ruimte-voor-ruimte. Voor circa 15 miljoen euro is aanvullende financiering nodig.

4.4 Water en natuur

Duurzaam waterbeheer

Een goed functionerend watersysteem is een essentiële voorwaarde voor onze leefomgeving. Het is duidelijk geworden dat voor de ontwikkeling en instandhouding van een goed werkend watersysteem men bij de ruimtelijke inrichting rekening moet houden met de mogelijkheden en beperkingen die het watersysteem biedt. Bovendien vragen klimaatverandering, bodemdaling en zeespiegelrijzing een extra inspanning. Dit is onder meer beschreven in het advies 'Samen werken met water' van de Commissie Veerman uit 2008 en in het daarop gebaseerde Nationale Waterplan. Het Waterschap Hollandse Delta is bezig met een actualisering van het Waterstructuurplan, waarin de nieuwe inzichten worden verwerkt.

Wanneer het samenspel van waterbeheer en ruimtelijke ordening tijdig wordt onderkend, kunnen kansen worden benut voor de ontwikkeling van robuuste watersystemen die voldoende veerkracht hebben om veranderingen te kunnen opvangen, waarbij in afnemende mate 'kunstgrepen' nodig zijn om het watersysteem aan de gestelde eisen te laten voldoen. Aan de andere kant kunnen problemen worden voorkomen door ruimtelijke ontwikkelingen beter af te stemmen op de mogelijkheden en de beperkingen die het watersysteem biedt.

Met een integrale aanpak kan landschappelijke meerwaarde worden bereikt. Waterberging en kreekontwikkeling is een logische combinatie. Waar de kreken grenzen aan de dorpen zou de compensatie van ontwikkelingen die het waterbergend vermogen beperken (met name

bebouwing) gerealiseerd kunnen worden in het krekenstelsel. De aanleg van 'waterbalkons' kan bijdragen aan de verfraaiing van dorpsranden en de verzachting van de overgang naar het buitengebied. Verder liggen er kansen voor de aanleg van zuiveringsmoerassen en extra natuurontwikkeling bij de inlaatpunten voor de kreken, ter versterking van de ecologische schakelpunten tussen binnen- en buitenwater en voor de ontwikkeling van de Binnenbedijkte Maas en het Groote Gat als schoonwaterbuffers voor de Hoeksche Waard.

Veiligheid

Een belangrijk aandachtspunt is de afstemming met de voorgenomen verzwaringen van de primaire waterkeringen en met de lopende heroverweging van de functie van de secundaire waterkeringen. Indien inrichtingsmaatregelen voor de veiligheid noodzakelijk zijn, is het van belang dat deze goed worden afgestemd op de landschappelijke doelen en bij voorkeur bijdragen aan verbetering van de ruimtelijke kwaliteit.

Natuur als 'selling point' voor het Nationaal Landschap

De Hoeksche Waard is een door mensenhand gemaakt landschap in het natuurlijk systeem van de Delta. Juist de combinatie van 'gecultiveerde' binnendijkse natuur en 'woeste' buitendijkse natuur maakt de Hoeksche Waard zo uniek. Dit is ook een belangrijk 'selling point' voor het Nationaal Landschap. Het eiland Tiengemeten zal naar verwachting zo'n 50.000 bezoekers per jaar trekken. De regio streeft naar behoud en versterking van het hele palet aan natuurwaarden, zowel in agrarische gebieden als in echte natuurgebieden. Kansen voor nieuwe natuurgebieden liggen vooral langs kreken en langs de grote buitenwate-

ren. Doelsoorten voor deze gebieden zijn moerasvogels en reigerachtigen. De buitendijkse natuurgebieden zijn in internationaal opzicht het meest waardevol. Ook in het agrarisch gebied wordt ingezet op vergroting van de biodiversiteit, bijvoorbeeld door de aanleg van bloemrijke agroranden en een aangepast beheer voor weidevogels, akkervogels en ganzen. Agrarisch natuurbeheer wordt gestimuleerd door passende vergoedingen.

Kreken en dijken

De kreken zullen verder uitgebouwd worden tot een samenhangende structuur voor natuur, waterberging en recreatie. De reeds uitgevoerde kreekprojecten moeten een vervolg krijgen op nieuwe plekken. Langs enkele kreken kunnen grotere natuurkernen ontstaan: bij het Groote Gat en de Binnenbedijkte Maas (vooral de zuidoever). Hier zal wel de waterkwaliteit moeten verbeteren. Extra natuurwinst is te halen door de uitwisselingsmogelijkheden met het buitenwater te herstellen en landbouwgebieden af te koppelen. Bij alle projecten moet er wel voor gezorgd worden dat er voldoende geld is voor een duurzaam beheer en dat de primaire functie voor wateraafvoer en wateraanvoer niet wordt belemmerd. Verder geldt dat de ontwikkeling van kreken niet ten koste mag gaan van de openheid, de cultuurhistorie, de archeologie en de aardkundige waarde van het landschap.

Naast de kreken vormen de dijken de dragers van de groenblauwe structuur. De boombeplanting op de dijken is in hoge mate verantwoordelijk voor het majestueuze landschapsbeeld, de bloemrijke dijktaaluds herbergen bijzondere plantensoorten en insecten. Om de samenhang in het beplantingspatroon te waarborgen en waar nodig

te versterken is een integraal beheers- en inrichtingsplan voor de dijken nodig.

Buitendijkse natuur

Aan de zuidrand van de Hoeksche Waard kunnen de bestaande natuurgebieden aan elkaar gekoppeld worden tot een doorgaande natuurlijke oeverzone. De getijdenwerking en de zoet-zoutgradiënt in het Haringvliet en het Hollandsch Diep bieden kansen voor unieke deltanatuur. In de ecologische reeks tussen de Biesbosch en de Voordelta ligt hier een belangrijke schakel. Naar het noorden toe sluit de oeverzone naadloos aan op de natuurgebieden langs het Spui en de Oude Maas. Er ontstaat als het ware een natuurrand om de hele Hoeksche Waard, die ook voor recreatie en toerisme veel mogelijkheden biedt.

Biodiversiteit

Op grond van het Nationaal Milieubeleidsplan is de Hoeksche Waard een pilotgebied voor Functionele Agrobiodiversiteit (FAB). Diverse projecten op het gebied van agrorandenbeheer, natuurlijke plaagonderdrukking, groenblauwe dooradering, precisielandbouw en de inzet van geo-informatie zijn al gestart. Uit een maatschappelijke kosten-batenanalyse (MKBA) voor de groenblauwe dooradering is gebleken dat de benodigde investeringen zich (indirect) terugverdienen in de stijging van de waarde van het onroerend goed en toenemende bestedingen in de toeristische sector. Gestreefd wordt naar een continuering van de succesvolle biodiversiteitsaanpak en naar nieuwe financieringsmogelijkheden. Ook maatregelen voor duurzaam waterbeheer in de landbouwgebieden, bijvoorbeeld slootverbreding of een meer natuurlijk peilbeheer, zullen een positief effect kunnen hebben op de

natuurwaarde van het agrarisch gebied. Bij alle inrichtings- en beheersmaatregelen geldt dat meerkosten of dalende opbrengsten voor de landbouw voldoende moeten worden gecompenseerd.

Natura 2000

Binnen de Hoeksche Waard ligt een aantal Natura 2000 gebieden, namelijk delen van de Oude Maas (Habitatrichtlijngebied), Hollandsch Diep (Vogel- en Habitatrichtlijngebied), Oude Land van Strijen (Vogelrichtlijngebied) en Haringvliet (Vogel- en Habitatrichtlijngebied). De Natura 2000 gebieden vormen een netwerk van natuurgebieden van Europees belang. Dit netwerk heeft als hoofddoelstelling het waarborgen van de biodiversiteit in Europa. Per gebied wordt door de beheerder een beheerplan opgesteld. Met het beheerplan wordt duidelijkheid geboden ten aanzien van de vraag welke activiteiten in het richtlijngebied in geen geval zijn toegestaan zonder dat deze eerst getoetst zijn aan artikel 6 van de Natuurbeschermingswet (Habitattoets) en welke activiteiten op wettelijke gronden geen vergunning behoeven. Momenteel zijn er nog geen beheerplannen opgesteld voor de Natura 2000 gebieden in de Hoeksche Waard. In de Natura 2000 gebieden geldt wel de Natuurbeschermingswet.

Waterbeleid

Nationaal Bestuursakkoord Water

In het Nationaal Bestuursakkoord Water (NBW) van 2003 zijn afspraken gemaakt tussen Rijk, provincies, waterschappen en gemeenten over de aanpak van het waterbeleid. Uitgangspunt is dat het watersysteem in 2015 duurzaam moet zijn. De principes van duurzaam waterbeheer staan in het advies van de Commissie Waterbeheer voor de 21e eeuw (WB 21). Voor het waterkwaliteitsbeleid geldt de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW).

Waterstructuurplan

Het Waterschap Hollandse Delta heeft in 2004 een Waterstructuurplan vastgesteld. Dit plan beschrijft de visie van de waterbeheerder op de gewenste ontwikkeling van het watersysteem en de hieraan gerelateerde wensen en voorwaarden ten aanzien van de inrichting van de Hoeksche Waard. De planhorizon is tot ca 2050. Op basis hiervan kan het watersysteem op orde worden gebracht en de inrichting van het watersysteem en de ruimtelijke ordening beter op elkaar worden afgestemd. Deze afstemming heeft in het opgestelde waterstructuurplan gestalte gekregen in een concreet maatregelenprogramma voor de korte en lange termijn. De maatregelen zijn opgenomen in een uitvoeringsprogramma.

Wateropgaven

De volgende wateropgaven zijn van belang voor de Structuurvisie:

- Vergroting van de waterbergingscapaciteit om te voldoen aan de NBW normen. De voorlopige opgave bedraagt 400.000 m³. Dit komt overeen met ongeveer 120 ha extra open water. Op dit moment wordt echter een herberekening uitgevoerd.
- Bij nieuwe woongebieden en bedrijventerreinen moet minimaal 10% open water komen. Ook binnen bestaand bebouwd gebied moeten mogelijkheden worden benut om extra water aan te leggen.
- Waterconservering door flexibel peilbeheer, vooral in gebieden met schoon water of brakke kwel.
- Verbeteren van de waterkwaliteit in de Binnenbedijkte Maas, waardevolle krekens (waterlichamen KRW) en 'waterparels'. Mogelijke maatregelen zijn het loskoppelen van landbouwgebieden, extra doorspoeling van krekens, de voorzuivering van inlaatwater uit de rivieren en de aanleg van hydrologische bufferzones.
- Veiligstellen van de grondwatervoorraad en vasthouden van schoon regenwater, door toepassing van gescheiden rioolstelsels in nieuwbouwwijken.
- Handhaven van de veiligheid, door dijkversterking en het tegengaan van ongewenste ontwikkelingen in buitendijkse gebieden en op en rond de primaire en secundaire dijken.

Watertoets

Op grond van de Wet op de Ruimtelijke Ordening is voor ruimtelijke plannen een watertoets verplicht. Uitgangspunt bij de watertoets is om negatieve gevolgen voor de waterhuishouding van ruimtelijke plannen en besluiten te voorkomen. Als dit redelijkerwijs niet mogelijk is, dienen

de negatieve gevolgen gecompenseerd te worden. In de Nota Ruimte is aangegeven dat bij locatiekeuze en herinrichting van stedelijk gebied een analyse gemaakt moet worden van de risico's en kosten wat betreft verdroging, overstroming en overlast alsmede de kosten om deze risico's te beperken. De Hoeksche Waard heeft gediend als pilotproject voor een dergelijke risico- en kostenanalyse in het kader van de watertoets. Conclusie was dat vooral het thema waterveiligheid verder onderzocht moet worden, bijvoorbeeld in relatie met de ontwikkeling van woonmilieus aan het water. Verder is geconstateerd dat er per locatie verschillen kunnen zijn in kosten om wateroverlast te voorkomen, maar dat deze verschillen niet zodanig groot zijn dat dit op regionale schaal tot andere keuzen zou leiden.

Natuur- en landschapsbeleid

Natuurbehoud

In de Hoeksche Waard liggen vier gebieden die zijn of worden aangewezen als speciale beschermingszone in het kader van de Vogelrichtlijn en/of de Habitatrichtlijn, namelijk: Haringvliet (inclusief eilanden en oeverlanden), Hollandsch Diep (id.), Oude Maas (alleen de oeverlanden) en Polder het Oudeland van Strijen. Deze gebieden zijn wettelijk beschermd op grond van de Natuurbeschermingswet. Ook de kreek het Groote Gat is beschermd op grond van de Natuurbeschermingswet. Beschermden soorten van de buitenwateren en de oeverlanden zijn diverse soorten ganzen, eenden en andere water- en moerasvogels, diverse vissoorten en de noordse woelmuis.

Beschermde soorten van het Oudeland van Strijen zijn brandgans, smient en slechtvalk. Ook veel binnendijkse krekens en de Binnenbedijkte Maas met oeverlanden zijn ecologisch waardevol. Deze gebieden, alsmede enkele verbindingen, zijn samen met de wettelijk beschermde natuurgebieden opgenomen in de Provinciale Ecologische Hoofdstructuur (PEHS). Ook buiten de PEHS komen belangrijke natuurwaarden voor, namelijk op en langs de dijken, in overige krekens en watergangen, in recreatiegebieden, in verspreid liggende kleine natuur- en landschapselementen en in de agrarische gebieden. Het gaat daarbij om akker- en weidevogels, overwinterende ganzen, akker- en dijkvegetaties (bloemdijken) en een aantal zoogdieren, amfibieën en vissen.

Natuurontwikkeling

De afgelopen jaren zijn diverse natuurontwikkelingsprojecten langs krekens uitgevoerd. Het project Argusvlinder voor de krekens in het oostelijk deel van de Hoeksche Waard is inmiddels afgerond, het Vlietproject voor de overige krekens loopt nog. Het Vlietproject moet vóór 2010 afgerond zijn. Aanvullende ecologische verbindingen en natuurgebieden uit de PEHS moeten vóór 2018 klaar zijn. De natuurdoelen zijn vastgelegd in het Natuurgebiedsplan Zuid-Hollandse Eilanden Noord (2002). Natuurontwikkeling in het kader van het Programma Deltanatuur moet vóór 2010 zijn afgerond. Naast reeds geplande gebieden bij de Spuimond en bij Numansdorp liggen er nog zoekgebieden bij Piershil en in de Mariapolder en Oude Gorzenpolder.

Nieuwe landgoederen

De Provincie Zuid-Holland heeft een beleidskader vastgesteld voor de ontwikkeling van nieuwe landgoederen. Aansluitend daarop heeft de regio een eigen toetsingskader ontwikkeld. Er is in de Hoeksche Waard inmiddels één nieuw landgoed volgens het nieuwe beleidskader aangelegd: het landgoed De Ackskeken ten oosten van Numansdorp. Daarnaast zijn diverse initiatieven ingediend die nog in studie zijn. Landgoed Eeckelaar, aansluitend op Plan Argusvlinder, is in voorbereiding.

Uitvoeringsprogramma Nationaal Landschap

De Provincie Zuid-Holland heeft in 2007 het Uitvoeringsprogramma Nationaal Landschap Hoeksche Waard 2007-2013 vastgesteld. Hierin wordt aangegeven hoe de beschikbare Rijksmiddelen voor het beleidsdoel 'Nationaal Landschap' worden besteed (1,4 miljoen euro plus eenzelfde bedrag van Provincie en Regio, dus totaal 2,8 miljoen). Het Uitvoeringsprogramma is gebaseerd op de door de Commissie Hoeksche Waard opgestelde lijst van projecten die op korte termijn uitgevoerd kunnen worden (waarvan de totale kosten zijn geraamd op 6,25 miljoen euro). De Provincie Zuid-Holland streeft ernaar om samen met de regio te komen tot een integraal Gebiedsprogramma Hoeksche Waard 2007-2013. Dit Gebiedsprogramma zal meer omvatten dan het Uitvoeringsprogramma Nationaal Landschap Hoeksche Waard 2007-2013 en zal vanuit meerdere kaders worden gefinancierd. De Provincie zal de Structuurvisie Hoeksche Waard gebruiken als input bij het opstellen van het Gebiedsprogramma.

4.5 Recreatie en toerisme

Toeristische profilering

Recreatie en toerisme zijn een belangrijk ontwikkelings-thema. De regio wil het Nationaal Landschap Hoeksche Waard sterker profileren als een toeristische bestemming en de recreatieve uitlopmogelijkheden voor haar inwoners verbeteren. De ligging van de Hoeksche Waard ten opzichte van omliggende stedelijke regio's vormt een enorm potentieel voor de ontwikkeling van intensieve en extensieve dagrecreatie. Daarbij is het wel belangrijk om een duidelijk onderscheidend profiel neer te zetten: op meer van hetzelfde zit niemand te wachten. Het bijzondere patroon van krekens en dijken, met historische haventjes en dijkdorpen, en de ligging aan de Delta, met uitgestrekte natuurgebieden en goede watersportmogelijkheden, zijn sterke troeven. Door deze in samenhang te ontwikkelen, kan het toeristisch product nog aanzienlijk verbeterd worden. De Visie Verblijfsrecreatie van de regio (mei 2006) pleit voor uitbreiding van kleinschalige dag- en verblijfsrecreatie (30 ha volgens bestaande plannen), een kwaliteitsimpuls van bestaande locaties (65 ha extra) en op termijn extra, eventueel grootschalige, verblijfsrecreatieve voorzieningen (oppervlakte nader te bepalen). Een uitbreiding van het aantal overnachtingsplaatsen is essentieel voor het draagvlak voor toeristisch-recreatieve voorzieningen. De verblijfsrecreatie richt zich met name op water en natuur.

Ontwikkelingen in recreatie en toerisme

Voor wat betreft de ontwikkeling van de verblijfsrecreatie is de Visie Verblijfsrecreatie van de regio leidend (ZKA Consultants & Planners, 2006. Visie Verblijfsrecreatie Hoeksche Waard).

In het kader van die visie is onderzoek verricht naar het bestaande aanbod in verblijfsrecreatie. Het totale ruimtebeslag van verblijfsrecreatieve voorzieningen is ongeveer 30 ha (exclusief water). De voorzieningen zijn geconcentreerd aan de randen en bij de kernen. Er zijn 4 grote campings, met vooral vaste standplaatsen. Het aandeel toeristische standplaatsen is zeer klein, namelijk 7%. De logiescapaciteit (75 kamers) is relatief klein vergeleken met andere regio's in Zuid-Holland Zuid. De logiesverstrekkers zijn gemiddeld genomen kleinschalig: een bedrijf heeft gemiddeld 15 bedden. Daarnaast is er een bescheiden aanbod van agrarisch verblijfstoerisme: 35 kampeerplaatsen bij de boer en 9 locaties met bed&breakfast. De watersport heeft een redelijk volume, maar is kleinschalig van karakter. Er zijn in totaal 15 jachthavens gevestigd (exclusief havens van watersportverenigingen) met circa 1.700 ligplaatsen. Met gemiddeld 114 ligplaatsen per haven zijn de jachthavens in vergelijking met bijvoorbeeld Goeree Overflakkee (220 ligplaatsen) kleinschalig te noemen. Het merendeel van de ligplaatsen zijn vaste plaatsen, ongeveer 10% bestaat uit passantenplaatsen. Met uitzondering van hotels en pensions is de bezetting van de aanwezige verblijfsrecreatieve voorzieningen relatief hoog. In de afgelopen jaren is de capaciteit vergroot, zonder dat de bezetting is

gedaald. Verwacht wordt dat een verdere groei mogelijk is, zonder onevenredige verdringingseffecten.

In de Visie Verblijfsrecreatie wordt geconcludeerd dat de structuur van de bedrijven relatief kleinschalig is en dat de gasten voor een groot deel vaste bezoekers zijn. De Hoeksche Waard heeft nog te weinig naamsbekendheid als toeristische bestemming en het ontbreekt aan echte trekkers. Er zijn geen accommodaties met een grootschaliger karakter en een breder aanbod eigentijdse vrijetijdsvoorzieningen. Ook volwaardige hotels, groepsaccommodaties en bungalowparken ontbreken, terwijl juist dergelijke voorzieningen mogelijkheden bieden voor jaarrondexploitatie en aansluiting op zakelijke markten (conferenties etc.).

Geconstateerd is dat er een duidelijke markt is voor kwaliteitsverbetering en uitbreiding van het verblijfsrecreatieve aanbod, maar dat de ontwikkeling daarvan tijd kost. Daarom is gekozen voor een drie-trapsstrategie, waarbij voor de korte termijn wordt ingezet op versterking van het recreatieve imago, vervolgens op een kwaliteitsslag in de bestaande verblijfsrecreatie en voor de langere termijn (vanaf 2010) op de ontwikkeling van nieuwe voorzieningen, met een plus voor de omgeving. Om het ambitieniveau voor een zelfstandige verblijfsrecreatieve regio te realiseren, zijn aanvullend op het bestaande aanbod van circa 900 overnachtingsplaatsen, nog eens circa 1.800 extra overnachtingsplaatsen nodig (exclusief watersport). Voor de korte termijn wordt vooral ingezet op dagrecreatie en kleinschalige verblijfsrecreatie.

Speerpunten

Speerpunten voor de toeristisch-recreatieve ontwikkeling zijn:

- het recreatieve netwerk gekoppeld aan de groenblauwe structuur van kreken en dijken;
- een gecombineerde ontwikkeling van watersport, verblijfsrecreatie, landschapsontwikkeling en woningbouw in de Zuidrand aan de Delta;
- de aanleg van een samenhangend 'regiopark' in de Noordrand, dat een aantrekkelijk uitlooph gebied moet bieden voor de bewoners van de noordrand en die diverse regionale voorzieningen bevat op het gebied van vrije tijd, sport en cultuur;
- uitbreiding van het aantal overnachtingsplaatsen, binnen de hierboven genoemde ruimtelijke kaders van de Structuurvisie en de planologische kaders van de recent vastgestelde Nota Kampeerbeleid (voor kleinschalige verblijfsrecreatie).

Recreatief netwerk

In het verleden is veel geïnvesteerd in de recreatieve route-structuur, maar toch laat de toegankelijkheid van het buitengebied nog te wensen over. Er zijn weinig vrijliggende wandel- en fietspaden en de recreatieve uitlooph mogelijkheden vanuit de dorpen zijn beperkt. Vaak is recreatief verkeer op dijk- en polderwegen nog vermengd met autoverkeer of agrarisch verkeer. Ook zijn er weinig mogelijkheden voor kanovaren of paardrijden. Een verdere uitbouw van het recreatieve netwerk van paden en 'knooppunten' met ondersteunende voorzieningen (informatievoorziening, picknickmogelijkheden, sanitair, horeca etc.) is prioriteit nummer één in de toeristisch-recreatieve ontwikkelings-

strategie van de regio. Met name de dijken en de kreken bieden hiervoor uitgelezen aanknopingspunten.

De regio wil de dijken uitbouwen tot groene zones in het landschap, met extra ruimte voor recreatieve functies, verbrede landbouw, landelijk wonen (op beperkte schaal) en langzaam verkeer. Doel is om het unieke dijkenpatroon van de Hoeksche Waard verder uit te bouwen tot een recreatieve structuur en om de landschappelijke en cultuurhistorische kwaliteiten actief te versterken, met behoud van de waterkerende functie. De dijken vormen aantrekkelijke historische routes vanuit de dorpen naar het buitengebied. Onderbrekingen hierin moeten zoveel mogelijk voorkomen worden. Sommige dijken kunnen worden opgenomen in bredere groenzones, met bijvoorbeeld nieuwe landgoederen, recreatieboerderijen, minicampings en beplantingselementen, andere blijven lijnen door het open landschap met alleen boombeplanting op de kruin. Op zeer beperkte schaal is woningbouw 'in een groene setting' mogelijk, maar het is niet de bedoeling om grotere bebouwingsclusters of nieuwe buurtschappen toe te voegen. De meeste binnendijken worden begeleid door bomen. De primaire dijken en de buitendijkse kaden blijven onbeplant, maar kunnen wel als recreatieve routes meer betekenis krijgen. In alle gevallen mag de waterkerende functie van de dijken niet in gevaar komen. Het onderscheid tussen primaire, secundaire en overige dijken is daarbij sturend.

Ook de kreken worden versterkt als dragers van het recreatieve netwerk. Doel is om de kreken beter beleefbaar te maken in het landschap en om nieuwe functiecombinaties te stimuleren tussen natuurontwikkeling, waterberging en

recreatieontwikkeling. Met een integrale en ontwikkelingsgerichte aanpak kan grote meerwaarde voor het landschap worden bereikt en kan een duurzaam beheer worden veiliggesteld. In het verleden zijn al de nodige natuuroevers en fiets- en wandelpaden aangelegd, maar om de kreken echt tot een dragende structuur voor het Nationaal Landschap uit te bouwen is nog een extra kwaliteitsslag nodig. Dat geldt in het bijzonder voor het beheer: het ontbreekt op dit moment aan een duurzame financiering. Door koppeling met andere functies kan het economische (en maatschappelijk) draagvlak worden verbreed. Natuurbehoud en natuurbeleving staan centraal: de kreken vormen rustige zones in het landschap, waar je de stilte en de ruimte optimaal kunt ervaren.

Zuidrand aan de Delta

Het Haringvliet en het Hollandsch Diep bieden unieke potenties voor toerisme en natuurontwikkeling, die meer benut kunnen worden. Daarbij wordt gedacht aan een uitbreiding van het aantal overnachtingsplaatsen en ligplaatsen, de aanleg van nieuwe natuur- en recreatiegebieden met een verbindend 'oeverpad' en de ontwikkeling van bijzondere woonmilieus aan het water. Maatregelen voor de veiligheid kunnen hier goed mee gecombineerd worden, want stevige dijken blijven nodig. De zuidrand moet bijdragen aan de profilering van het Nationaal Landschap als toeristische bestemming én aan de positionering van de Hoeksche Waard in het grotere ecologische en economische netwerk van de Rijn Schelde Delta. Vanuit Rotterdam is de Hoeksche Waard letterlijk de poort van de delta. De ontwikkeling van de zuidrand vraagt om een regionale aanpak, enerzijds vanwege de bovenregionale dimensie, anderzijds vanwege de noodzakelijke afstemming tussen

de betrokken gemeenten. Belangrijke toeristisch-recreatieve ontwikkelingslocaties zijn Swaneblake bij Piershil, het Nautisch Centrum Numansdorp en Strijensas.

Op basis van de Visie Verblijfsrecreatie en bestaande gemeentelijke plannen is het volgende programma voor de Zuidrand te formuleren:

- uitbreiding van het aantal overnachtingsplaatsen op campings en in hotels, boerderijen en vakantieburg-lows;
- uitbreiding van de jachthaven- en aanlegcapaciteit;
- bijzondere publieksvoorzieningen, zoals een 'outdoor-centrum', een 'expositielandgoed', een 'Nationaal Landschapscentrum', een 'getijdentuin' en een toeristische veerverbinding met Willemstad;
- natuur- en recreatieontwikkeling in de buitenpolders van Goudswaard en Piershil, de Ambachtsheerlijkheid Cromstrijen en de Mariapolder;
- bijzondere woonmilieus aan het water bij Piershil (Swaneblake) en Numansdorp (Nautisch Centrum).

Regiopark Noordrand

In de noordrand komen vele stedelijke functies samen: hier ligt Oud-Beijerland als regionale verzorgingskern en bij Puttershoek komt het regionale bedrijventerrein. Omdat in de noordrand relatief veel mensen wonen, is hier ook een grote behoefte aan passende voorzieningen voor vrije tijd en recreatie. Gestreefd wordt naar de integrale ontwikkeling van een aaneengesloten 'Regiopark Noordrand' langs de oevers van de Oude Maas. De meerwaarde van een integrale ontwikkeling is dat de verschillende voorzieningen goed met elkaar en met de stedelijke omgeving verbonden worden en dat de landschappelijke samenhang beter

beleefbaar wordt. Via kreken en dijken worden groen-blauwe verbindingen met de rest van de Hoeksche Waard gelegd. Het Regiopark Noordrand vormt een ruimtelijk kader voor de inpassing van nieuwe bouwplannen en kan een krachtige 'identiteitsdrager' van het gebied worden. Het Regiopark moet bijdragen aan een actieve versterking van de landschappelijke kernkwaliteiten en waarborgen dat de noordrand een integraal onderdeel uit blijft maken van het Nationaal Landschap. Juist in de noordrand is nu al sprake van versnippering en verrommeling door wegen, bebouwing en een hoogspanningslijn. De voorgenomen stedelijke ontwikkelingen hebben het risico in zich van verdere aantasting van het landschap. Om dit te voorkomen, zal extra geïnvesteerd moeten worden in water en groen en behoud van de waardevolle open ruimten.

4.6 Infrastructuur

Ambitie 'Regionaal wegennet'

Een goede bereikbaarheid is voorwaarde voor de ontwikkeling van bedrijventerreinen, woongebieden, regionale verzorgingsfuncties, toeristische voorzieningen en de landbouw. Nieuwe functies zullen worden afgestemd op de capaciteit van de infrastructuur, waar nodig wordt nieuwe infrastructuur aangelegd. De regio streeft naar een samenhangend regionaal wegennet. Dit wegennet moet de interne verkeersafwikkeling verbeteren en verkeersknelpunten op dorps- en dijkwegen oplossen. Daarnaast is het streven om tussen alle dorpen vrijliggende fietspaden aan te leggen, om het fietsverkeer in de Hoeksche Waard veiliger te maken. De externe bereikbaarheid moet worden verbeterd door een goede aansluiting van het regionaal wegennet op de bovenregionale infrastructuur (A29 en eventuele A4-Zuid).

Beleving en landschappelijke inpassing

Veel mensen ervaren het landschap vanaf de weg. Voor de beleefbaarheid van het landschap is een goede vormgeving en inpassing van de wegen van belang, naast de aanwezigheid van aantrekkelijke recreatieve fietspaden. Het uitzicht vanaf de A29 op het open landschap van de Hoeksche Waard is door de Rijksoverheid zelfs aangewezen als nationaal 'snelwegpanorama', in de structuurvisie 'Zicht op mooi Nederland' (Ministerie van VROM, juli 2008).

Openbaar vervoer

Bij een regionaal wegennet hoort ook de ontwikkeling van een snelle HOV-verbinding met Dordrecht en Rotterdam en van multifunctionele transferia op de overstappunten

naar regionale en lokale OV-lijnen. Het bustransferium bij Heinenoord moet aantrekkelijker worden gemaakt als centraal OV-schakelpunt en kan worden uitgebreid met P+R-faciliteiten. De zuidelijke aansluiting op de A29 kan worden uitgebouwd tot een groter recreatietransferium, die als 'toegangspoort' kan dienen voor de hele zuidrand. Verder is het van belang dat bij de kernen hoogwaardige OV-haltes worden ingericht.

A4-Zuid

Een belangrijke ontwikkeling is de eventuele aanleg van de A4-Zuid. Duidelijk is dat een eventuele A4-Zuid een grote invloed op het landschap zal hebben en dat veel aandacht nodig is voor de landschappelijke inpassing en de effecten op de leefbaarheid. Dat is de primaire inzet van de regio. Voor de kruising van het Spui lijkt alleen een tunneloptie uit het oogpunt van landschap en leefbaarheid acceptabel. Als de A4-Zuid er komt, is het belangrijk dat dit ook bijdraagt aan het oplossen van een aantal verkeersproblemen binnen de Hoeksche Waard: het verbeteren van de externe bereikbaarheid, de ontlasting van de aansluiting van de N217 op de A29 en een betere interne spreiding van de verkeersdruk.

Nader onderzoek

Om tot een definitieve keuze en een afbakening van het programma te komen is meer inzicht in bestaande en toekomstige knelpunten nodig, bij de autonome ontwikkeling en bij verwachte nieuwe ontwikkelingen. Dit geldt bijvoorbeeld voor de problematiek op de N217. Hiervoor moet nader verkeerskundig onderzoek worden uitgevoerd, bijvoorbeeld in het kader van een Regionaal Verkeer- en Vervoersplan.

Regionale rondweg?

Over hoe het regionale wegennet er in de toekomst uit moet zien verschillen de meningen nog. In de Ruimtelijke Agenda zijn drie mogelijke opties gepresenteerd. Na de gehouden conferentie over de infrastructuur kan geconcludeerd worden dat de keuze zich toespitst op twee opties.

De eerste optie is vooral gericht op het oplossen van lokale verkeersknelpunten (opstoppingen waar de doorstroming stagneert, ongevallen op verkeersonveilige situatie, overlast van autolawaai en zwaar verkeer in woongebieden en in groengebieden) met lokale maatregelen. Hier zijn al diverse plannen voor, zoals diverse rondwegplannen. Aanvullend kan middels een beperkte opwaardering van bestaande wegen en een aangepaste verkeersgeleiding een betere verdeling van het verkeer over de twee bestaande aansluitpunten op de A29 worden gerealiseerd. Met een dergelijke aanpak kan de aanleg van compleet nieuwe wegen tot een minimum beperkt worden. Nadeel is dat een dergelijk systeem minder robuust en duurzaam is en dat de oplossing van een knelpunt op de ene plek op een andere plek een nieuw knelpunt kan opleveren.

In de tweede optie wordt een vrijliggende regionale 'rondweg' aangelegd, die alle grotere kernen aandoet, maar zoveel mogelijk de kwetsbare dorpskernen en dijkwegen mijdt. Bestaande rondwegplannen worden hierin geïntegreerd en op sommige plekken worden nieuwe schakels aangelegd. Zo kunnen de overige gebiedswegen worden ontlast van doorgaand verkeer en meer ingericht voor lokaal en langzaam verkeer. Het rondwegsysteem kan ook goed het zware agrarisch transport accommoderen.

De rondweg kan worden vormgegeven als een 'parkway' met brede middenbermen en fraaie uitzichten op de omgeving.

Over het algemeen was men op de conferentie van mening dat een betere afstemming van lokale wegenplannen tot een helderder regionale wegenstructuur zou kunnen leiden en was er een voorkeur voor de rondwegvariant. Daarbij is wel opgemerkt dat voor de rondweg zoveel mogelijk gebruik moet worden gemaakt van bestaande wegen en dat een rondweg niet zozeer voor de bereikbaarheid een oplossing biedt, als wel voor de leefbaarheid. De dorpskernen worden namelijk ontzien en de dijkwegen kunnen beter benut worden voor recreatieve doelen.

Technische infrastructuur

'Door het gebied lopen diverse hoogspanningsleidingen en ondergrondse buisleidingen voor transport van olie, gas en water. Voor de grotere doorgaande buisleidingen zijn leidingstraten en leidingenstroken gereserveerd. Voor alle leidingen gelden wettelijke regelingen met betrekking tot het grondgebruik en de inrichting van het gebied waar ze doorheen lopen. De leidingen moeten te alle tijden bereikbaar blijven voor herstel en onderhoud. De precieze regels en de precieze omvang van het invloedsgebied verschillen per type leiding. Momenteel wordt door het ministerie van VROM een AMvB Buisleidingen voorbereid waarmee de verschillende circulaire's die op dit moment van kracht zijn een wettelijke verankering krijgen.

De grotere leidingenstraten en -stroken en de hoogspanningsleidingen zijn aangegeven op de kaart 'infrastructuur'. In principe is geen bebouwing gepland in de betreffende

zones, met uitzondering van het regionale bedrijventerrein, waar verlegging van leidingen onderzocht wordt. In alle gevallen zal bij de verdere uitwerking van concrete inrichtingsplannen rekening gehouden worden met de geldende wettelijke regels. De plannen zullen daartoe tijdig worden voorgelegd aan de leidingbeheerders.'

Mobiliteit in de Hoeksche Waard

Op 26 februari 2008 heeft een workshop plaatsgevonden over de infrastructuur in de Hoeksche Waard. Hier wordt een korte samenvatting gegeven van de daar gepresenteerde analyses.

Wegennet

De Hoeksche Waard heeft twee aansluitingen op de A29 en drie vaste oeververbindingen. De verbinding tussen Nieuw-Beijerland en Spijkenisse wordt verzorgd door een veerpont. De N217 in de noordrand is de hoofdweg voor de interne gebiedsontsluiting. Van daaruit zijn er diverse aftakkingen naar het zuidelijk deel van de Hoeksche Waard. Langs de grotere wegen lopen vrijliggende fietspaden en plaatselijk zijn recreatieve fietspaden aangelegd door het landschap. Dit is echter geen aaneengesloten netwerk. Er zijn zeer weinig voetpaden.

Vervoersgedrag en pendel

De Hoeksche Waarders maken gemiddeld meer kilometers voor werk, onderwijs, winkelen en diensten dan hun provincie- en landgenoten. Daarbij maken ze meer gebruik van auto en bus en veel minder van de trein. Ze fietsen en lopen ongeveer evenveel. Op werkdagen is er een uitgaande woon-werkpendel van ongeveer 16.400 werknemers, het merendeel naar de Rotterdamse regio. Dit is ongeveer de helft van de totale beroepsbevolking van de Hoeksche Waard, de rest heeft werk binnen de Hoeksche Waard. Er is een inkomende pendel van ongeveer 7.500 mensen.

Openbaar vervoer

De Hoeksche Waard heeft geen directe aansluiting op het spoorwegennet, maar wel goed renderende buslijnen op het Zuidplein en Dordrecht. De interne busdiensten zijn sterk geïntegreerd op het vervoer naar het voortgezet onderwijs in Oud-Beijerland. Tussen de kernen onderling zijn de OV-verbindingen beperkt. Bij Heinenoord ligt een bustransferium, maar dit wordt niet optimaal benut en is weinig aantrekkelijk voor P+R. Ook de bushaltes bij de kernen kunnen beter worden ingericht om het gebruik van OV te stimuleren.

Bereikbaarheid

Omdat er maar drie vaste oeververbindingen zijn is de externe bereikbaarheid beperkt. Dit vormt ook een risico bij calamiteiten. De aansluiting van de N217 op de A29 en de aansluiting op de A16 bij Dordrecht zitten aan hun maximumcapaciteit en leiden regelmatig tot filevorming. Een toename van de verkeersdruk op de A29 wordt verwacht als de nieuwe schakel tussen Dinteloord en Bergen-op-Zoom in gebruik wordt genomen. De doorstroming zal daardoor nog verder beperkt worden en dit zal tot extra filevorming bij de aansluitpunten kunnen leiden. In ieder geval is een reconstructie nodig van het aansluitpunt van de N217 op de A29. Ook de capaciteit van de N217 zelf laat te wensen over: het traject Maasdam-A29 zal op korte termijn aangepast moeten worden, maar mogelijk zijn er ook maatregelen nodig op aansluitende delen, in relatie met de ontwikkeling van het regionaal bedrijventerrein en de ontsluiting van Oud-Beijerland. Het huidige aansluit-

punt op de A29 bij Numansdorp heeft nog voldoende capaciteit, maar ook hier kunnen in de toekomst problemen gaan ontstaan, mede gezien de ontwikkelingen in de zuidrand (nautisch centrum, TNO, toenemend recreatief verkeer).

Verkeersoverlast en veiligheid

Doorgaand verkeer en landbouwverkeer door de kernen en over smalle dijkwegen leveren overlast en verkeersonveilige situaties op. In het kader van het project Duurzaam Veilig zijn al de nodige maatregelen uitgevoerd en de ongevallencijfers zijn afgenomen, maar aanvullende maatregelen zijn gewenst. Met name de dorpskernen van Oud-Beijerland, Maasdam, Numansdorp, 's-Gravendeel en Strijen zijn nog relatief onveilig en ook op de N217 gebeuren nog veel ongelukken. Schoolgaande kinderen en brommerrijders zijn een kwetsbare groep. Er zijn diverse plannen voor nieuwe rondwegen om doorgaand verkeer uit de kernen te weren. Daarnaast zullen in het kader van het Provinciaal Fietspadenplan nieuwe vrijliggende fietspaden worden aangelegd.

4.7 Duurzame energie

Ambitieniveau

Duurzame energie is een belangrijk onderwerp voor de Structuurvisie, want sommige vormen van duurzame energie, zoals windturbines en biovergistingsinstallaties, hebben een grote invloed op het landschap. Maar ook andere vormen, zoals zonne-energie of warmtekrachtkoppeling, kunnen consequenties hebben voor het huidige grondgebruik of nieuwe ruimtelijke investeringen met zich meebrengen. Een integrale afweging is nodig en de Structuurvisie is daarvoor bij uitstek het kader. Samen met duurzame landbouw en duurzaam waterbeheer past duurzame energie goed bij het groene imago van het Nationaal Landschap. Door bijvoorbeeld 'energieneutraal' te bouwen kan de Hoeksche Waard zich profileren als duurzame regio, wat economische gunst kan zijn (aantrekken innovatieve, milieuvriendelijke bedrijvigheid).

Het Rijk heeft zich in het kader van het programma 'schoon en zuinig' als doel gesteld dat in 2020 20% van het totale energieverbruik afkomstig is van duurzame energiebronnen. De Provincie Zuid-Holland heeft zich in het Coalitieakkoord 2007-2011 aangesloten bij deze doelstelling. Ook de regio kiest ervoor om een bijdrage te leveren in de productie van duurzame energie. De regio is van mening dat 20% geen onrealistische optie is en dat er kansen liggen voor een aanvullende bijdrage. Concreet zijn de volgende ambities geformuleerd:

1. De regio sluit zich aan bij de nationale milieudoelstelling van 20% duurzame energie in 2020. Om deze doelstelling te realiseren zal de regio initiatieven voor

de productie van duurzame energie ondersteunen en stimuleren. De initiatieven zullen wel moeten passen binnen de doelstellingen van het ruimtelijk beleid en getoetst worden aan de kernkwaliteiten van het Nationaal Landschap. De effecten van het beleid zullen worden gemonitord om zonodig te kunnen bijsturen als de doelstelling niet wordt gehaald dreigt te worden.

2. De regio streeft naar een verdere uitbreiding van het aandeel duurzame energie in de periode 2020-2030. De ambitie voor 2030 is 50% duurzame energie, maar de praktijk zal moeten uitwijzen of dat haalbaar is.

Vormen van duurzame energie

Er zijn verschillende manieren om invulling te geven aan bovengenoemde ambitie. Meest kansrijke vormen van duurzame energie zijn windenergie, biomassa en (een combinatie van) zonne-energie, geothermie en warmtekrachtkoppeling. De ruimtelijke en financiële consequenties van elke vorm lopen sterk uiteen en ook de technische haalbaarheid verschilt. In het tekstkader wordt nader ingegaan op de voor- en nadelen en de haalbaarheid van de onderscheiden vormen van duurzame energie. Op basis van deze analyse zijn de volgende beleidsuitgangspunten geformuleerd:

1. De regio zal geen medewerking verlenen aan de plaatsing van grote windturbines in de Hoeksche Waard buiten de daarvoor nog aan te wijzen locatie. In de Structuurvisie zijn voorlopig vijf zoekgebieden aangegeven (zie hoofdstuk 5). In het kader van een op te stellen MER zal definitieve besluitvorming over de locatie plaatsvinden.
2. De regio zal stimuleren dat organisch restmateriaal uit

de landbouw, het natuurbeheer en het gemeentelijk groenbeheer wordt benut voor de winning van duurzame energie.

3. De regio zal geen toestemming verlenen aan de vestiging van grootschalige energie-installaties die afhankelijk zijn van de invoer van grondstoffen van buiten de Hoeksche Waard.
4. De regio zal in het kader van een MER nader onderzoeken of de vestiging van een energieinstallatie voor de vergisting of vergassing van organisch restmateriaal uit de regio haalbaar is en wat daarvoor de beste locatie is.
5. De regio zal geen toestemming verlenen voor de vestiging van energieinstallaties buiten de daarvoor aan te wijzen locatie, behoudens kleinschalige installaties op bestaande agrarische erven die alleen biomassa van eigen grond gebruiken en het afval (digestaat) op eigen grond verwerken. Voorwaarde is dat de betreffende installatie landschappelijk goed is ingepast.
6. Bij nieuwbouwprojecten voor woningbouw en bedrijventerreinen zal de regio de toepassing van energiebesparende technieken stimuleren. Enkele locaties zullen in de Structuurvisie worden aangewezen als pilotproject voor 'duurzaam bouwen' met extra aandacht voor duurzame energie.
7. Bij de eventuele ontwikkeling van nieuwe glastuinbouwlocaties zal als voorwaarde worden gesteld dat gebruik wordt gemaakt van warmtekrachtkoppeling. De afweging of en waar nieuwe glastuinbouwlocaties wenselijk zijn moet nog gemaakt worden.

Vormen van duurzame energie

Om de mogelijkheden van duurzame energie in de Hoeksche Waard te onderzoeken, is op 6 december 2007 een aparte conferentie georganiseerd. Uit de conferentie is gebleken dat drie vormen van duurzame energie kansrijk zijn voor de Hoeksche Waard:

- windenergie
- biomassa
- zonne-energie, geothermie en warmtekrachtkoppeling.

Windenergie

Op de conferentie is gesteld dat met 6 grote windturbines van 3 megawatt voorzien kan worden in 20 % van het totale energieverbruik van de Hoeksche Waard. Hiermee kan dus in één klap voldaan worden aan de ambitie voor 2020. We hebben het dan over masten van ongeveer 80 m hoog en rotorbladen van 40 m lang. Het is evident dat dergelijke turbines een enorme impact op het landschap hebben. De huidige windturbines in de Hoeksche Waard (bij de Haringvlietbrug en bij Strijensas) zijn veel lager, maar hebben ook een geringere opbrengst. Als alternatief voor grote windturbines zijn kleine windturbines genoemd, zogenaamde 'turbies'. Deze zijn hooguit 10 m hoog en kunnen worden gekoppeld aan bestaande boerderijen en andere gebouwen in het buitengebied. Dan is de landschappelijke impact beperkt. Je hebt er wel ongeveer 1.000 nodig om aan de doelstelling te komen. Dat lijkt geen realistische optie, omdat je afhankelijk bent

van (zeer veel) particuliere initiatieven. De plaatsing van grote windturbines is eenvoudiger omdat je met minder grondeigenaren te maken hebt: voor de in het streekplan opgenomen lijnopstelling tussen Nieuw-Beijerland en Piershil ligt al een uitvoeringsklaar initiatiefplan met bijbehorende milieuonderzoeken. Ook opwaardering en beperkte uitbreiding van de bestaande lijnopstellingen is betrekkelijk eenvoudig te realiseren en het streekplan biedt daar ook ruimte voor.

Het is wel zo dat bij de ruimtelijke afwegingen in het verleden (in het kader van de provinciale Nota Wervel) nog geen rekening is gehouden is met de nieuwe generatie windturbines, die een veel grotere impact op het landschap hebben dan de eerste generatie windturbines, zoals die bijvoorbeeld momenteel in de Hoeksche Waard aanwezig zijn. Om die reden wordt in het recente advies over windturbines van het College van Rijksadviseurs gepleit voor een Nationaal Plan voor windenergie en een moratorium op de uitvoering van lokale plannen voor grote windturbines. Verder was ten tijde van de Nota Wervel nog geen sprake van een Nationaal Landschap in de Hoeksche Waard. Beide aspecten rechtvaardigen een heroverweging van de in het verleden gemaakte keuzen. Dit is ook aangegeven in de reactie van de regio op het ontwerp-streekplan.

Biomassa

Er zijn verschillende methoden om biomassa om te zetten in energie: vergisting of vergassing (omzetting in biogas),

verbranding (waarbij de warmte wordt gebruikt voor elektriciteitsopwekking) of omzetting in vloeibare brandstof (biodiesel of bio-ethanol). Grondstoffen zijn plantaardig restmateriaal, dierlijke mest of speciaal geteelde energiegewassen (bijvoorbeeld maïs, graan, bieten, koolzaad, wilgen).

Voor rendabele verbranding of vergassing van biomassa zijn grootschalige industriële installaties nodig en moeten veel grondstoffen van elders worden aangevoerd: een dergelijke installatie past beter in de Europoort, niet in de Hoeksche Waard. Dat geldt ook voor de industriële productie van bio-ethanol. Biodiesel (uit koolzaad) is kleinschaliger te produceren, maar het energetisch rendement is kleiner dan van bio-ethanol (uit graan of bieten). De regio zou ervoor kunnen kiezen om plantaardige reststromen (uit de landbouw en uit het groenbeheer) te benutten voor duurzame energie, door deze gericht in te zamelen en af te voeren naar een verbrandingsinstallatie buiten de regio. Om te voldoen aan de ambitie moet jaarlijks 60.000 ton vers hout (of ander organisch materiaal met eenzelfde energiewaarde) worden geleverd. De keuze voor de teelt van energiegewassen berust primair bij de agrarische ondernemer, de mogelijkheden om hierin te sturen zijn beperkt. Gezien de ontwikkelingen op de wereldvoedselmarkt lijkt het economisch perspectief af te nemen.

Biovergistingsinstallaties werken met een combinatie van dierlijke mens en al dan niet speciaal geteeld plantaardig materiaal. Deze zijn over het algemeen wat kleiner van

schaal. Met 6 à 10 installaties kan worden voorzien in 20 % van de energiebehoefte van de Hoeksche Waard. Per jaar moet daarvoor 150.000 ton 'brandstof' worden aangevoerd, waarvan na vergisting weer 85% moeten worden afgevoerd. Dit restmateriaal (digestaat) kan worden gebruikt als meststof. Dit brengt dus veel transportbewegingen met zich mee. De installatie bestaat meestal uit een aantal vergistingstanks en diverse opslagvoorzieningen (totaal ca. 1 ha). Het geheel heeft een industrieel karakter en pas het best op een bedrijventerrein.

Zonne-energie, geothermie en warmtekrachtkoppeling.

Zonnepanelen zijn relatief duur en vragen veel ruimte: bruto meer dan 100 ha om te voldoen aan de doelstelling van 20 %. Een combinatie met bebouwing ligt voor de hand: zonnepanelen op het dak of de gevel. Het landschappelijk effect is dan beperkt. Ook andere vormen van duurzame energie zijn goed te combineren met bestaande en vooral nieuwe bebouwing: geothermie (gebruik van warmte uit diepere aardlagen), warmtepompen (aanwezige warmte circuleren of tijdelijk opslaan) en warmtekrachtkoppeling (bijvoorbeeld warmte van kassen of bedrijven gebruiken voor de verwarming van woningen). Als alle nieuwe woningen zouden worden voorzien van een geothermieinstallatie, een warmtepomp, een zonneboiler én 10 m² zonnepaneel kan in theorie met ca. 3.000 woningen worden voldaan aan de doelstelling van 20%.

Dit vraagt wel om forse extra investeringen in 'duurzaam bouwen'. Een energieneutrale woning is voorlopig nog een stuk duurder dan een standaard woning.

Voor warmtekrachtkoppeling is een gericht locatiebeleid nodig: energieproducerende functies dicht bij energievragende functie projecteren. Dit kan strijdig zijn met eisen van leefbaarheid of veiligheid.

